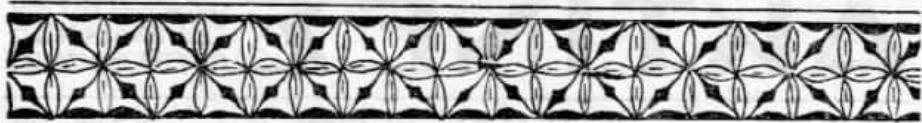

Στέφανου Κύρη

«Ὁν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ
τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων...» (Ψαλμ. μα' 2).

ΠΕΙΝΑΣΜΕΝΟΣ ΛΑΟΣ

Α'

Δέν είναι άσυνήθιστος στην πείνα ό ελληνικός λαός. Η πείνα, ή πείνα άκόμα, τόν συντροφεύει στις διάφορες φάσεις τής Ιστορίας του, χιλιάδες χρόνια τώρα, κι' έγγραφε πολλές, κι' όχι τής χειρότερες, σελίδες τής Ιστορίας αυτής... Μά ή πείνα πού είδε τούτη ή γενεά έχει κάτι τό ξεχωριστό στην τραγικότητά της. Δέν είναι τόσο πώς λείπουν οι θερμίδες. Δέν είναι—τό βλέπεις άμέσως—μόνο τό φαί. Γι' αυτό και τούτη ή πείνα δέν κόβεται μέ τήν κάποιά επισιτιστική βελτίωση, μά, ίσα-ίσα, θεωρείται. Μέ τά 120 δράμια φομά πεινίμε περισσότερο, παρά όταν είχαμε τά 30 δράμια ξυλόψωμο—όταν τόχαμε κι' αυτό. Η πείνα τούτη άγκίζει όλόκληρη τήν ύπαρξή μας. Ό άνθρωπος τούτης τής γενεάς είναι πεινασμένος όλάκρος, ψυχή και σώμα, κι' ή πείνα τής ψυχής δέν άφίνει νά χτυπηθί (θά μπορούσε νά χτυπηθί, όπως είπαμε πολλές φορές) ή σωματική πείνα. Πολλές φορές ό λαός τούτος βροθήκε πεινασμένος. Μά σάν τούτη τί φορά, πεινασμένος σ' όλη του τήν ύπόσταση, ψυχικά και σωματικά μαζί πεινασμένος, δέν είχε βροθί ό λαός ό ελληνικός. Πρώτη φορά αντιμετώπισε συνδυασμένες και τής δυό πείνες. Καταδικασμένος από τόν ξένο κατακτητή στον σωματικό λιμό ήταν άκόμα καταδικασμένος σέ πνευματική άδιαιτέωση, από εκείνους άκριβώς, πού χρέος τους είχαν τόν πνευματικό τόν επισιτισμό:—'Από τούς

«πνευματικούς του ήγέτες». Ό κατακτητής ζήτησε ένα όργανο για τά έξωτερικά σχέδιά του: Τόν λιμό. Και τού φανερώθηκε και δεύτερο: Η ψυχική ύπνωση από τήν άρνητική κατεύθυνση πού είχε πάρει ή πνευματική ήγεσία τού τόπου, τουλάχιστο εκείνοι, πού θάπρεπε νά είναι ή πνευματική ήγεσία. Δύσκολα, βέβαια, τά έκαναν τά χρόνια αυτά οι έξωτερικές περιστάσεις. Άλλά μαύρα κι' άραχλα κι' άτελειστικά τά έκανε αυτός ό πνευματικός λιμός. Κι' αυτόν δέν μάς τόν επέβαλε ό κατακτητής, ούτε μπορούσε νά τόν επιβάλι. Τόν επέβαλε στον λαό αυτό ή πνευματική του ήγεσία μέ τή χρεωκοπία της.

Τι χρειάζεται, τώρα, νά καθώμαστε και νά άραδιάζουμε μιά-μιά τής έκφάνσεις τής χρεωκοπίας αυτής, ή καλύτερα τής λιποταξίας στον ίερόν άγώνα για τόν πνευματικών άνεφοδιασμό τού λαού, μάς λιποταξίας πού έγινε καταφάνση, όταν άκριβώς ό άνεφοδιασμός αυτός ήταν ζήτημα ζωής ή θανάτου! Τι νά τά ξαναλέμε, γνωστά και χλιοειπωμένα πράγματα! Τι ν' αναφερίμε τά «πνευματικά καθιδρύματα» πού τά έθρεψε ό λαός μέ τό αίμά του, άκριβώς για νά τάχη ζωντανά σέ τέτοιες ώρες! Τι νά πούμε για πανεπιστήμια και ακαδημίες και σοφούς και λογοτέχνες και συγγραφείς και πολιτικούς και δημοσίους λειτουργούς όλων τών κλάδων! Όχι τό πανεπιστήμιο, στα χρόνια αυτά τής δοκιμασίας έκαμε ό,τι μπορούσε κι' έπρεπε νά κάμει... δέν θάταν κομικό νά τό ίσχυρισθοίμε; Όχι οι εκατοντάδες

τῶν διαφόρων βιβλίων πού κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα τὰ χρόνια τούτα, καὶ μάλιστα τῶν βιβλίων τέχνης καὶ πνευματικῆς καλλιέργειας, γράφτηκαν γιὰ νὰ τονώσουν τὸν ἑλληνικὸ λαό... ποῶς ἐσκέφθηκε νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ; Ὡ, οἱ ἐξαιρέσεις, οἱ λαμπροὲς τμηματικῆς ἐξαιρέσεις.. μὰ αὐτὲς ἀκριβῶς, μὲ τὸ νὰ δείχνουν τί **μ π ο ρ ο ὕ σ ε** νὰ γίνῃ, δείχνουν πειὸ κατὰμνηρη τὴ λιποταξία. Λιποταξία σὲ κάθε ἐποχὴ ἀλέθρια, γιὰ ἓνα λαὸ πού θέλει νὰ ζήσει. Μὰ λιποταξία πού σὲ τέτοιους καιροὺς, ὠδηγοῦσε τὸν λαὸ τοῦτο κατ' εὐθείαν στὸ θάνατο!

Β'

Κι' ὅμως, νὰ πού δὲν ἦρθε ὁ θάνατος! Νὰ πού ὁ πεινασμένος τοῦτος λαὸς δὲν πέθανε, ζῆ, στέκει στὰ πόδια του, θαῦμα ἀληθινό, ὑπέρολογο. Λές καὶ τὸν θέρειψεν ἡ πείνα, ὁ διπλὸς λιμός. Λές καὶ τοῦ ἐτόνωσε τὸν ὄργανισμό, σὰν νὰ δυνάμωσε μέσα του τὸ σωτήριο ἀλήθεια, λόθο, γιὰ κείνο ἀκριβῶς πού τοῦ ἀρνιήθηκαν οἱ «πνευματικοὶ του ἡγέτες», γιὰ τὴν πνευματικὴ τροφή, γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάταση. Ὡ, τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς πνευματικῆς ζωντανίας τοῦ λαοῦ τούτου, ποῶς τάχα θὰ μπορέσει νὰ τὸ τραγουδήσῃ καὶ ποῖο τραγοῦδι νὰ σταθῆ ἀξίὸ του! Τὸν βλέπεις, τὸν λαὸ τοῦτο! Γεμάτος ἀπὸ τὸ ἔνστικτο τὸ ἄγιο καὶ θεόδοτο τῆς πνευματικῆς αὐτοσυντήρησης, γεμάτος ἀπὸ τὸ σωτήριο λόθο, ἔτρεξε σὰν ἐλάφι ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, στὴ θεία Πηγὴ. Μόνος του τὴν βρῖσκει, ἀφοῦ οἱ «ἡγέτες του» δὲν τοῦ τὴν δείχνουν, ἀφοῦ οἱ διαβασμένοι, τῶν γραμμάτων, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἡγεσίας οἱ ἄνθρωποι ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὴν ἀρνησὴ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ προσφέρουν. Ἐκείνη ἡ σωτήρια πορεία πρὸς τὴν «Πηγὴ τῆς Ζωῆς»! Δὲν ἔχει, βέβαια, μορφὴ χτυπητῆ, ὅπως, ἔξαρνα, μὰ πολιτικὴ ἐκδήλωσις, πού νὰ φαίνεται

σ' ὄλους. Πνευματικὸ μάτι θέλει γιὰ νὰ τὴν δῆς, μὰ τί χαρὰ εἶναι νὰ τὴν βλέπῃς! Πόσο εὐλογεῖς τότε τὸ Θεό, πού σ' ἔφερε στὴ γενεὰ πού κάνει τούτῃ τὴν οὐράνια πορεία! Σιγα-σιγά, σταθερὰ κι' ἀλόγητα, μὲ τὴ διαίσθησι μιάς ψυχῆς ἀγνῆς στὸ βάθος (μ' ὄλες τῆς ἐπιφανειακῆς ἀδυναμίας πού μᾶς καταλογίζουν μὲ τὴν ἐπιπολαιότητά τους μερικοὶ ξένοι ἰδίως) κι' ἄδολης, ὁ λαὸς τραβᾷ τὴ γραμμὴ του.

Καὶ πόσο ἴσια, σωστῆ, ἀλάθητη γραμμὴ! Ἀναγνώριση τῆς πραγματικότητας πού λέγεται ἀποστασία ἀπὸ τὴν Πίστη, καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ γυρίσωμε στὴν Πίστη αὐτῆ. Κι' ὕστερα, στροφή, ἀναζητήση τοῦ Λόγου πού δείχνει τὴν Πίστη, ὅπου προσφέρεται ὁ Λόγος αὐτός. Ὅλα τὴν δείχνουν τὴν στροφή αὐτῆ. Μὰ κήρυγμα, μὰ κατηχητικὸ σχολεῖο, μὰ βιβλίον, μὰ χριστιανικὸ ἔντυπο (νάχαμε χαρτὶ νὰ τυπώναμε!) μὰ φιλικὴ χριστιανικὴ συντροφία, μὰ λατρευτικὴ ἀγαστικὴ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας... τόσο νὰ κουνήσῃ τὸ δαχτυλάκι του ὁ ἀγνός ἐργάτης κι' ὁ θερισμὸς ἀφρονος. Ρόζους, στ' ἀλήθεια γεμίζει τὸ χέρι τοῦ πνευματικοῦ θεριστῆ, ὅπως πολὺ σωστὰ λέχθηκε γιὰ μὴ μεγάλη πνευματικὴ μορφῆ, ἀπὸ κείνες πού πέρασαν, γιὰ νὰ κυβερνᾶν πάντα. Νικῶντας κάθε θόρυβο τῶν καιρῶν ἀκούεται ἡ φωνὴ Ἐκείνη πού δυὸ χιλιάδες χρόνια ἱστορίας τὴν ξεχώρισαν πὼς εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Ζωῆς. «Ἐλάσατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν καὶ θεάσαθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἶσι πρὸς θερισμὸν ἡδὴ». Κι' ὁ θερισμὸς γίνεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαὸ. Λίγοι εἶναι οἱ ἐργάτες; Τότε ὅλος ὁ λαὸς ἐργάτης. Ὅλοι κῦτταρα γιὰ τὴν ἐξηγίανση, ὅλοι ὅσοι εἶδαν τὸ Φῶς, ἐπιστρατευμένοι γιὰ νὰ δείξουν σ' ὄλους τὸ Φῶς. Ἐρῆ πνευματικὴ ἐπιστράτευσι στ' ἀλήθεια, πού τὸ σωτήριό της ἔργο στέκεται τόσο ἀντίθετο πρὸς τὴν

παταγώδη άποτυχία μιάς άλλης «πνευματικής έπιστράτευσης» που έπρόκειτο να συνασπίση όλες της «πνευματικές άξίες» του τόπου στον καιρό του Άλβανικού πολέμου!

Γ'

Άλήθεια, της είχαμε ξεχάσει της «άξίες» αυτές, αυτούς που δουλειά τους είναι να στέκονται πνευματικοί καθοδηγητές. Είναι ζήτημα, άλλωστε, φιλανθρωπίας αυτή ή ξεχασιά. Μπρός σε μιά τέτοια πνευματική αναγέννηση του λαού μας σαν αυτή που βλέπομε, πήγαινε να φέρης στη μέση τους «σουροεαλιστές ποιητές» τά «δοκίμια» τά βιβλία του «πνεύματος»—πέντε καφρέδες ή σελίδα για να καταλάβης τί λένε, ή μάλλον ότι δέν λένε τίποτε—τους έπιστήμονες, τους τόσους τιλούχους... Θάνατο κορυφωμα της σκληρότητας. Άλλωστε, ο λαός τό έλλυσε τό ζήτημα αυτό. Έκοινοποίησε στους «πνευματικούς» αυτούς «ήγέτες» την απόλυσή τους. Έκοψε κάθε έπαφή μαζί τους, άφου τον άγνόησαν τους άγνοεί κι' αυτός. Ο λαός έμαθε να μήν περιμένη τίποτε, άπό κείνους που δέν έχουν να του προσφέρουν τίποτε, όσους τίτλους κι' άν έχουν κι' όσα λεφτά κι' άν του κοστίζουν. Κι' ήταν αυτό άπαραίτητο, για να στραφή ο λαός εκεί που πρέπει να στραφή. Πρός την άληθινή, αιώνια, μοναδική πηγή του Αντρωμού.

Και ο Αντρωμός αυτός, στη μακάρια ολοκλήρωσή του, παίρνει μαζί στο ρεύμα του και εκείνους που έπρεπε να είναι οι πρώτοι κήρυκés του. Αυτή ή απόλυση, αυτή ή καθάρηση των «πνευματικών ήγετών» στο χριστιανικό Πνεύμα που την καθοδηγεί είναι κι' αυτή μιά εδερgeoisία για κείνους που καθαιρούνται. Είναι χτύπημα, μα όχι θανάσιμο, είναι ζωογόνο χτύπημα. Είναι

προσκλητήριο για τη ζωή, την άθάνατη, την άληθινα ασάλευτη ζωή. Έπρεπε, βέβαια, αυτοί, οι ήγέτες, αυτοί να σαλπίσουν τό προσκλητήριο στο λαό. Τουλάχιστο άς τό ακούσουν, τώρα που ο λαός τους τό σαλπίζει. Έπρεπε να σταθούν πρωτοπόροι. Άς σταθούν, έστω, οι ούραγοί. Καλύτερα ούραγός στην πορεία της ζωής, παρά πρωτοπόρος στην άρνηση της ζωής, στο θάνατο! Κι' ύστερα... άμα βρής τό δρόμο του Αντρωμού... κανένα εμπόδιο για να πάρης τη θέση που πράγματι θά πρέπει να πάρης! Έργάτες για την εμπέδωση της σωτηρίας στραφής, για τη μεθοδική, συστηματική, έπιστημονική καλλιέργεια... χρειάζονται πολλοί! Και είναι πάντα λίγοι! Και πάντα ύπόρχουν κενές θέσεις!

Μά θέσεις, να ξεηγουιάσετε, σταυρού, θυσίας, που σαν πρωταρχική προέπιόθεση έχει την ειλικρίνεια, την άγνή άπό κάθε ιδιοτέλεια αναγνώριση της Άλήθειας. Μά και την όμολογία της. Όσοι πλανήθηκαν κι' ώδήγησαν στην πλάνη, χρέος έχουν να όμολογήσουν την πλάνη τους. Οι έπιστήμονες να όμολογήσουν, καθαρά και χωρίς περιστροφές, πώς ο πόλεμος που στήθηκε στη χριστιανική Πίστη με τ' όνομα της έπιστήμης στηριζόταν στο ψέμμα, έπροκάλεσε τό έγκλημα (που άλλου στηριζόθηκε ο Χίτλερ;) και ώδήγησε, όπου ώδήγησε. Οι λόγοί μας, οι λογοτέχνες με τη γενικότερη έννοια του όρου ν' αφήσουν τά σκοτεινιάσματα και τά προπετάσματα καπνού που καμουφλάσουν... τό μηδενικό και ν' αναλάβουν υπεύθυνα τό έργο του πνευματικού δημιουργού. Έτσι θά βρή τό έργο τους περιεχόμενο—και αναγνωστικό κοινό! Οι δημόσιοι λειτουργοί, όλοι όσοι έχουν πόστα στην κοινωνία, άς μαρτυρήσουν, λοιπόν, έκείνο που βλέπουν και δοκιμάζουν όσες στιγμές έχει ή μέρα, πώς χωρίς ριζική

αλλαγή στην πνευματική μας σύσταση όλες οι προσπάθειες για μιὰ καλύτερη είναι ματαιοπονία, όλες οι ελπίδες πλάνη κι' όλες οι διαθεβαιώσεις, ἀπάτη. Και πώς δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ δοῦμε καλὲς μέρες, παρὰ ν' ἀρχίσουμε χιτίζοντας στὸ μοναδικὸ Θεμέλιο, ποὺ ἀφήσαμε... οὔτε κι' ἐμεῖς δὲν ξέρομε γιατί!

Καὶ νὰ λείψῃ τὸ κρυφτοῦλι, οἱ ἐμπειρικές ὁμολογίες κι' ἀναγνωρίσεις τῆς πλάνης, ἡ ὑπὸ ἐχεμύθειαν μετάνοια καὶ τὰ τέτοια. Τέτοιες βασικές ὁμολογίες δὲν ἀνήκουν στὴν κλειστὴ ἰδιωτικὴ ζωὴ. Ἀνήκουν στὴν δημοσιότητα. Δὲν λέγονται εἰς τὸ οὐρανόν. Φωνάζονται ἐπὶ τῶν δομάτων. Δὲν μπορεῖς σ' ὅλη σου τὴ ζωὴ νὰ γροεμίζῃς μὲ βιβλία, μὲ ἄρθρα, μὲ διδασκαλία καὶ ὕστερα, ἐντελῶς μεταξὺ μας, νὰ λὲς δυὸ λέξεις συναισθηματικῆς στροφῆς καὶ νὰ μένῃς σ' αὐτές, σὰν νὰ μὴν ἔγινε τίποτε! Καὶ πρέπει νὰ καταλάβομε ὅλοι, πὼς δὲν εἶναι ντροπὴ, μὰ ἴσα-ἴσα εἶναι ὕψος καὶ καύχημα νὰ ὁμολογήσωμε στὴ δημοσιότητα, ποὺ ὠδήγησε ἡ προσπάθεια νὰ χιτίζωμε πνευματικὴ τάχατες ζωὴ πάνω στὴν ἀπιστία καὶ τὴν ἀποστασία καὶ τὴν ὑπονόμευση τῆς χριστιανικῆς Πίστεως! Τῆς Δαμιασκόζ ὁ δρόμος εἶναι δρόμος δοξασμένος. Κι' ὅποιος αὐτὸν τὸν δρόμο παίρνει, ἔχει κάθε λόγο μὲ παρηγορία καὶ καύχησι νὰ τὸ ὁμολογῇ, νὰ λὲῃ σ' ὅλο τὸν κόσμον τὴ μεταστροφή του!

Κι' ἀκόμα κατὶ: "Ὅσοι θὰ κίμουν μιὰ τέτοια τιμητικὴ ὁμολογία, πρέπει νὰ ξέρουν, πὼς ὀφείλουν νὰ εἶναι συνεπεῖς σ' αὐτήν. Πέρα γιὰ πέρα συνεπεῖς. Ἡ

ἐποχὴ μας ἔχει καὶ τὰ καλὰ τῆς, ὀδηγεῖ στὴν συνέπεια, ξεσκεπάζει τὰ κατὰ συνθήκην ψεύδη. Κι' οἱ «διανοούμενοι», οἱ «πνευματικοὶ ἄνθρωποι» ποὺ θὰ θελήσουν νὰ κίμουν τὴν σωτήρια στροφή, ἄς ξέρουν, πὼς ἡ στροφή αὐτὴ δὲν θὰ εἶναι ἐκδηλώσις περιέργειας, παρὰ ὀλοκληρωμένη ἀφιέρωσις τῆς ψυχῆς. Θὰ εἶναι—μάλιστα!—μετάνοια! Κι' ἄς ρωτήσουν τὸν ἀγνὸ λαὸ μας, νὰ μάθουν τί σημαίνει ἡ λέξις αὐτή. Ἄς ἀφήσουν νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ὁ λαός!

Δ'

Ὁ λαός, ποὺ τὸν ἀφήσαμε πεινασμένο, συνεχίζει τὴν πορεία του πρὸς τὴ Ζωὴ. Θαλασσοπόρος στοὺς ἀγνωστούς ὠκεανούς τούτων τῶν καιρῶν, πονεῖνος μὰ δυνατός, δυναμοκίμενος ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ σωτήρια πείνα, ξέροντας πὼς τούτῃ ἡ πορεία, ἀνάμεσα στὰ κύματα τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὴ Ζωὴ καὶ τὴ Λευτεριά, περνάει τώρα τὸ ἀκρωτήρι, τὴν πνευματικὴν καμτὴ. Καὶ τὸ ἀκρωτήρι αὐτὸ δὲν εἶναι, ὅτι κι' ἂν λὲῃ ὁ Jean Feuga, μὲ βάση τὸν ἀρονητὴ ἄνθρωπον, τὸ ἀκρωτήρι τῆς ἀτελεισίας. Εἶναι τὸ ἀκρωτήρι τῆς καλῆς ἐλπίδας. Τῆς ἐλπίδας ποὺ δὲν διαφεύδεται. Τῆς ἀλάθητης ἐλπίδας.

Εὐτυχισμένος «ὁ λαός» ποὺ κάνει τούτῃ τὴν πορεία. Κι' ἡ πείνα ποὺ τὴν προκαλεσε κι' αὐτὴ εὐτυχισμένη! Κι' ἐκεῖνοι ποὺ ὑπῆρξαν τὰ αἴτια τῆς πείνας—τῆς σωτήριας πείνας—κι' αὐτοὶ μποροῦν νὰ γίνουν εὐτυχισμένοι, μέσα στὴν πορεία αὐτὴ. Ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσουν!

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

B.

Υπό JACQUES MARITAIN

Καθηγητῶ τῆς φιλοσοφίας στό Παρίσι (*)

Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης εἶναι ἓνα μεγάλο μεταφυσικό μυστήριο. Γνωρίζουμε, ὅτι ἓνα οὐσιώδες χαρακτηριστικό τοῦ πολιτισμοῦ, ἄξιο τοῦ ὀνόματός του, εἶναι ἡ ἔννοια καὶ ὁ σεβασμός τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀτόμου. Γνωρίζουμε ὅτι γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ θυσιάσωμε θεληματικά τὰ πολυτιμώτερα ἀγαθὰ μας καὶ τὴ ζωὴ μας ἀκόμη. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὲς οἱ ἀξίες ποὺ ὑπάρχουν στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι ἀξίες τέτοιας θυσίας; Τί ἐννοοῦμε ἀκριβῶς ὅταν μιλάμε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα; Ὅταν λέμε ὅτι ἓνας ἀνθρώπος εἶναι ἓνα πρόσωπο, δὲν ἐννοοῦμε ἀπλῶς ὅτι εἶναι ἓνα ἄτομο, ὅπως ἓνα φύλλο χόρτου, μιὰ μυγα ἢ ἓνας ἐλέφας εἶναι ἄτομο. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἓνα ἄτομο ποὺ ὑπερέχει μὲ τὴ διάνοιά του καὶ τὴ θέλησή του· δὲν ὑπάρχει μόνο σὲ φυσικὴ κατάσταση. Μὲ τὴ γνώση καὶ τὴν ἀγάπὴ ἔχει μιὰ πνευματικὴ υπερ-ὑπαρξή, οὕτως ὥστε, κατὰ κάποιον τρόπο, εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἓνα σύμπαν, ἓνας μικρόκοσμος, ὅπου τὸ μέγα σύμπαν στὴν ὁλότητά του μπορεῖ νὰ περιβληθῆ μὲ τὴ γνώση. Μὲ τὴν ἀγάπὴ μπορεῖ νὰ δώσῃ τὸν ἑαυτό του σὲ ὄντα ποὺ εἶναι γι' αὐτὸν ἓνα ἄλλο ἐγώ. Στὸν φυσικὸ κόσμο δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῆ παρόμοια σχέση. Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης κατέχει αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά, γιὰτὶ στὴν τελευταία ἀνάλυσή

ὁ ἀνθρώπος, αὐτὴ ἡ σάρκα καὶ αὐτὰ τὰ φθαρτὰ κόκκαλα, παίρνουν ζωντάνια καὶ δράση μὲ μιὰ θεία φωτιὰ, ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μάνας ὡς τὸν τάφο, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ κυριαρχεῖ στὸ χρόνο καὶ στὸ θάνατο. Τὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ρίζα τῆς προσωπικότητος. Ἔτσι ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος περιλαμβάνει ἐπίσης τὴ γνώση τῆς καθολικότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας. Δὲν ἔχει σημασία κατὰ πόσον ἓνα ἄτομο εἶναι φτωχὸ καὶ τσακισμένο· εἶναι ἓνα σύνολο, καὶ σὰν πρόσωπο, ὑφίσταται σὰν ἓνα ἀνεξάρτητο ὄν. Τὸ νὰ λήη κανεὶς ὅτι ἓνας ἀνθρώπος εἶναι μιὰ προσωπικότης, σημαίνει, ὅτι στὸ βάθος τοῦ εἶναι του εἶναι περισσότερο ἓνα ὄλο, παρὰ ἓνα μέρος καὶ περισσότερο ἀνεξαρτητος παρὰ δουλικός. Σημαίνει ὅτι εἶναι ἓνα λεπτὸ τμήμα τῆς ὕλης, ποὺ συγχρόνως εἶναι καὶ ἓνα σύμπαν, ἓνας ἐλαίτης, ποὺ εἶναι μέτοχος σὸ ἀπόλυτο ὄν, θνητὴ σάρκα, ποὺ ἡ ἀξία τῆς εἶναι αἰώνια, καὶ ἓνα πολὺ μικρὸ κομμάτι ἄχρηστο, ποὺ μέσα του μπαίνουν οἱ οὐρανοί. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεταφυσικὸ μυστήριο, ποὺ ἐννοεῖ ἡ θρησκευτικὴ σκέψη, ὅταν λέει ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἱερότητά τῆς καὶ τὰ δικαία τῆς, ἀνήκουν στὴν τάξην τῶν φυσικῶς ἱερῶν πραγμάτων, ποὺ φέρουν τὴ σφραγίδα τοῦ Πατέρα τῶν ὄντων καὶ ποὺ ἔχουν μέσα σ' αὐτὸν τὸ τέλος καὶ τὴν κίνησή τους.

Ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μερὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ αὐθορμήτου δὲν εἶναι, ὅπως ἡ ἐλευθερία

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

θέληση, μὰ ἐλευθερία ἐκλογῆς πού ξεπερνάει κάθε ἀνάγκη, ἀκόμη καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότητα καὶ κάθε νομοτέλεια. Δὲν συνεπάγεται τὴν ἀπουσία τῆς ἀνάγκης, ἀλλὰ μόνο τὴν ἀπουσία τοῦ ἐξαναγκασμοῦ. Εἶναι ἡ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐνεργῇ μὲ τὴ δική του ἐσωτερικὴ κλίση καὶ χωρὶς νὰ υποβάλλεται στὴ σύνδρομη ἐνέργεια πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἓνα ἐξωτερικὸ παράγοντα.

Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐλευθερίας ἐπιδέχεται ὅλες τὶς διαβαθμίσεις, ἀπὸ τὸ αὐτόματο τοῦ ἠλεκτρονίου πού γυρίζει «ἐλεύθερα» γύρω ἀπὸ ἓνα πυρῆνα, δηλ. χωρὶς νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴ γραμμὴ του μὲ τὴν ἐπέμβαση ἑνὸς ξένου μορίου ὕλης, ἴσασιν τὸ αὐτόματο τῆς γλῶσσης στὰ λειβάδια πού μεγαλώνει «ἐλεύθερα» καὶ τοῦ πουλιοῦ πού πεταίει «ἐλεύθερα», πρᾶγμα πού σημαίνει τὴν ὑποταγὴ μόνο στὶς ἐσωτερικὲς ἀνάγκες τῆς φύσεώς των.

Ὅταν ἡ ἐλευθερία τοῦ αὐτόματος περῶσις τὸ κατώφλι τοῦ πνεύματος καὶ γίνῃ τὸ αὐτόματο τῆς πνευματικῆς φύσεως, τότε γίνεται ἡ καθ' αὐτὸ ἐλευθερία τῆς ἀνεξαρτησίας. Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία δὲν συνίσταται μόνο στὸ νὰ ἀκολουθῇ κανεὶς τὴ φυσικὴ κλίση, μὰ ἀκόμη στὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἢ νὰ κἀν τὸν ἑαυτὸ του τὴν αἰτία τῆς ἰδικῆς του ἐνεργείας, μὲ ἄλλα λόγια στὸ νὰ κἀν κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του ἓνα ἀδιαίρετο σύνολο μὲ τὴν πράξιν πού ἐπιτελεῖ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ ἐλευθερία τῆς ἀνεξαρτησίας ὑπάρχει μόνο σὲ ὄντα πού ἔχουν ἐπίσης ἐλεύθερη βούληση καὶ προϋποθέτει τὴν ἀσκησὴ τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως, γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ σκοπὸ τῆς.

Ἐὰν τὸ κύριο δείγμα τῆς προσωπικότητος συνίσταται, καθὼς εἶπα παραπάνω, στὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀνεξάρτητος, στὸ νὰ εἶναι ἓνα ὅλον, εἶναι φανερό ὅτι προσωπικότητος καὶ ἐλευθερία ἀνεξαρτησίας συνδέονται καὶ εἶναι ἀχώριστα. Ἀνεβαίνουν μαζί τὰ σκαλοπάτια τῆς ὑπάρ-

ξεως καὶ τῆς ἀξίσεώς των· στὴν κορυφὴ τῆς ὄντοτητος ὁ Θεὸς εἶναι πρόσωπο σὲ καθαρὴ ἐνέργεια καὶ ἐλευθερία ἀνεξαρτησίας σὲ καθαρὴ ἐνέργεια. Εἶναι τόσο προσωπικός, ὥστε ἡ ὑπαρξὴ του εἶναι αὐτὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ ἀγαπᾷ καὶ εἶναι τόσο ἀνεξάρτητος, πού ἂν καὶ εἶναι αἰτία ὄλων τῶν πραγμάτων, ὁ ἴδιος εἶναι ἀπολύτως χωρὶς αἰτία, ἀφοῦ ἡ οὐσία του εἶναι αὐτὴ ἡ ἐνέργεια πού ἀποτελεῖ τὴν ὑπαρξιν.

Στὸν καθέναν μας προσωπικότητος καὶ ἐλευθερία ἀνεξαρτησίας μεγαλώνουν μαζί. Γιὰ τὸ ἀνθρώπου εἶναι ἓνα ὄν σὲ κίνηση. Ἄν δὲν αὐξάνῃ, δὲν ἔχει τίποτα, καὶ χάνει ὅ,τι ἔχει· πρέπει νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴ ζωὴ του. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῶν ἐπιτυχιῶν του καὶ τῶν ἀποτυχιῶν του εἶναι ἡ ἱστορία τῆς προσπαθείας του γιὰ νὰ κατακτῆσῃ μαζί μὲ τὴν προσωπικότητά του τὴν ἐλευθερία τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἔχει κληθῆ γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας.

Πρέπει νὰ σημειωθοῦν ἐδῶ δύο βασικὲς ἀλήθειες. Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι τὸ ἀνθρώπινο ὄν, ἂν καὶ πρόσωπο καὶ γι' αὐτὸ ἀνεξάρτητο, γιὰ εἶναι πνεῦμα, εἶναι ἐν τούτοις ἀπὸ τὴ φύσιν στὸν κατώτατο βαθμὸ τῆς τελειότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐπειδὴ εἶναι ἓνα πνεῦμα ἐνωμένο οὐσιαστικά μὲ τὴν ὕλη καὶ ἀδυσώπητα ὑποκείμενο στὴν σωματικὴ ὑπόσταση. Καὶ ἡ δευτέρη εἶναι ὅτι ὁσοδήποτε ἄθλιος, ὁσοδήποτε φτωχός, ὁσοδήποτε σκλαβωμένος καὶ ταπεινωμένος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀνθρώπος, οἱ πόθοι τῆς προσωπικότητος πού εἶναι μέσα του, μὲνον ἀκατανίκητοι καὶ σὰν τέτοιοι τείνουν πρὸς τὴν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας στὴ ζωὴ τοῦ καθενὸς μας, καθὼς καὶ στὴ ζωὴ τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς.

Ἡ κακὴ ἀντίληψη τῆς ἐλευθερίας βασιζέται σὲ μὴ φιλοσοφία, στὴν ὁποία ἡ ἔννοια τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας δὲν ἐπιδέχεται οὔτε διαφοροποίη-

ση οὔτε διαβάθμιση. Ἐξ ἄλλου ὁ Θεός, ἂν ὑπάρχει, θεωρεῖται ὡς ἕνας φυσικός παράγων πού μεγαλώνει ad infinitum! Ἄρα ἢ τὸν θεωροῦν ὑπερφυσικό, ὁπό- τε καὶ τὸν ἀροῦνται γιατί τότε θά ἦταν, ὅπως τὸν θεωροῦσε ὁ Proudhon, ἕνα εἶδος οὐρανοῦ Τυράννου πού ἐπιβάλλει βία καὶ περιορισμούς σὲ κάθε τι πού δὲν εἶναι μέσα στὸν ἑαυτό του, ἢ γίνεται δεκτὴ ἢ ὑπαρξή του, ἀλλὰ ὄχι ἢ ὑπερφυσικότητος του. Τὸ κάθε τι θεωρεῖται, σύμφωνα με τὴν ἀντίληψη τοῦ Σπινόζα ἢ τοῦ Ἐγγέλου, ὡς τρόπος ἢ φάσις με τὴν ὁποία γίνεται εἰσθητός ὁ Θεός. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐλευθερία οὔτε αὐτονομία, παρὰ μονάχα στὴν περίπτωσι, πού κανένας ἀντικειμενικός κανόνας ἢ μέτρο κρίσεως δὲν λαμβάνεται ἀπὸ ἕνα ὄν ἄλλο ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο. Καὶ τότε ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης ἀξιώνει γιὰ τὸν ἑαυτό της θεία ἐλευθερία, ἔτσι πού ὁ ἀνθρώπος παίρνει σὲ μιὰ ἀθεϊστικὴ μορφή σκέψεως καὶ πολιτισμοῦ, τὴ θέση τοῦ Θεοῦ, πού ἀρνεῖται, ἢ ὁ ἀνθρώπος προσπαθεῖ μὲ πανθεϊστικὴς μορφές νὰ ταυτίσῃ τὴ φύση μὲ τὸ Θεό, πού φαντάζεται.

Ἀντίθετα, ὁ σωστός τρόπος γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν ἐλευθερία βασίζεται σὲ μιὰ φιλοσοφικὴ ἀντίληψη, πού στηρίζεται στὴν ἀναλογία ἀνάμεσα στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ τὴ θεία ὑπερφυσικότητα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μ' αὐτὴ τὴ φιλοσοφικὴ ἀντίληψη, ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι νοητὲς στὶς διαφορὲς βαθμίδες τῆς ὑπάρξεως σὲ ξεχωριστὲς μορφές, πού παρουσιάζουν τυπικὴ διαφορά μεταξὺ τους. Στὸ Θεό ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἐλευθερία παρουσιάζονται μὲ μιὰ ἀπόλυτη μορφή... σὲ μᾶς σὲ μιὰ σχετικὴ μορφή καὶ τοῦτο μόνο καὶ μόνο χάρις στὰ προνόμια τοῦ πνεύματος... Σὲ μιὰ τέτοια φιλοσοφικὴ ἀντίληψη ἡ ὑπερφυσικὴ ἰδιότης τοῦ Θεοῦ δὲν ἐπι-

βάλλει οὔτε βία οὔτε ἐξαναγκασμὸ πάνω στὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ βάζει μέσα τους καλωσίνη καὶ αὐθόρμητη δυναμικότητα καὶ ἔτσι γιὰ τὰ δημιουργήματα αὐτὰ ἡ θεία ὑπερφυσικότης εἶναι πῶς πολὺ δικαία τους παρὰ ὅτι εἶναι αὐτὰ τὰ ἴδια γιὰ τὸν ἑαυτό τους.

Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ αὐτονομία ἐνὸς λογικοῦ δημιουργήματος συνίσταται στὸ νὰ μὴ λαβαῖν κανόνες ἢ μέτρα κρίσεως ἀπὸ ἄλλον κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Συνίσταται στὸ νὰ συμμορφώνεται κανένας σὲ τέτοιους κανόνες καὶ σὲ τέτοια μέτρα μὲ τὴ θέλησή του, γιατί ξέρεي πὼς εἶναι δίκαια καὶ ἀληθινὰ καὶ γιατί ἀγαπᾷ τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ δίκαιο.

Τέτοια εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία στὴν ἀληθινὴ της ἔννοια καὶ σ' αὐτὴν ἡ προσωπικότης τείνει ὡς σὲ μιὰ τελειότητα σύμφωνα μὲ τὴ φύση της· καὶ ἂν ἡ προσωπικότης ποθῆ ἐπίσης καὶ τὴν ὑπερανθρώπινη ἐλευθερία, ἡ δίψα της γιὰ μιὰ ὑπερφυσικὴ τελειότητα, πού ἡ ἱκανοποίησή της δὲν ὀφείλεται σὲ μᾶς, θά κορεσθῆ ὁλότελα, μόνο ἅμα τὸ πρόσωπο δεχθῆ πάρα πάνω ἀπ' αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖ, καὶ ἀκόμη χάρις στὴ διάπλαση πού παίρνει στὴν ἔννοιά του μὲ τὴν Ἀδμιούργητη Φύση. Ὁ Θεός εἶναι ἐλεύθερος σ' ὅλη τὴν αἰωνιότητα. Ἀκριβέστερα ἀκόμη, εἶναι ἡ ὑπόστασις τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἀνθρώπος δὲν γεννιέται ἐλεύθερος, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βασικὲς δυναμικότητες πού εἶναι μέσα στὴν ὑπαρξὴ του. Γίνεται ἐλεύθερος μὲ τὸν ἀγῶνα πού κάνει μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ ἀφοῦ περάσει πολλὰς θλίψεις· μὲ τὴν πάλη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀρετῆς· ἐξασκῶντας τὴν ἐλευθερία του κερδίζει τὴν ἐλευθερία του. Ἔτσι πού στὸ τέλος τοῦ δίδεται μιὰ ἐλευθερία καλύτερη ἀπὸ κείνη πού ἐπεριμένε. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος, ἐκεῖνο πού τὸν ἐλευθερώνει εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Μετάφραση: ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΡΟΥΦΟΥ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Γ.

ΟΤΑΝ ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Τὸ τεράστιο κοινωνικό ἔργο τῶν ἱεραποστολῶν δὲν ἦταν δυνατό νὰ μὴν ἔχη πλούσιους καρπούς. Σπείρουν βέβαια μὲ δάκρυα οἱ ἱεραπόστολοι μὰ θερίζουν «ἐν ἀγαλλίασει», ὅπως λέει ὁ ψαλμοδός. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπιπονη σπορά ἔρχεται πάντα ἡ χαρὰ τοῦ θερισμοῦ, οἱ μεγάλες θημωνιές γιὰ τὶς ὁποῖες μᾶς μιλοῦν τὰ ἱεραποστολικά χρονικά.

Νὰ πῶς περιγράφονται σὲ ἐπίσημο ἔγγραφο οἱ καρποὶ αὐτοί. Προέχεται γιὰ τὴν περίφημη Ὁρθόδοξη Ἱεραποστολή τῆς Καμπούτσας καὶ τῆς Ἀρκτικῆς Ἀμερικῆς: «Οἱ πολιτικὲς αὐτὲς χώρες, ἡ γῆ αὐτὴ ἢ φαινομενικὰ καταραμένη, πού ἀρνεῖται νὰ κἀν γεννήματα, δέχεται τουλάχιστο τὸν καλὸ σπόρο τῆς παραβολῆς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀρχίζει νὰ στολίζεται μὲ ἄφθονους πνευματικούς καρπούς καὶ οἱ μικρὲς φυλὲς πού τὴν κατοικοῦν, παιδιά τῶν πιὸ σκληρῶν στερήσεων, μὲ ἀπλοϊκὴ καὶ θερμὴ χαρὰ δέχονται τὸ δῶρο τοῦ Στανροῦ... Ὁ ταπεινὸς καὶ θερμὸς ὀρθόδοξος ἱεραπόστολος πού δεκατρία χρόνια ἔσπειρε τοὺς σπόρους τῆς πίστεως σ' αὐτὲς τὶς ἐρήμους προσκαλεῖται τώρα ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργο του, νὰ μαζέψῃ τὸν καρπὸ τῶν μακροχρόνιων κόπων του. Μετὰ ἀπὸ πολλὰς ἀποστολικὰς ὁδοιπορίας σὲ ἀπόσταση 500-600 λεγγῶν, πάνω σὲ εὐθρανα μονόξυλα ἢ σὲ ἔκλυθα μὲ ταρῆνες καὶ πολλὰς φορὲς περπατώντας περὶ, ἀναζητῶντας ἀνθρώπους σκορπισμένους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σ' εὐρύχω-

ρες ἐρήμους ἢ σὲ νησάκια κυκλωμένα ἀπὸ παγετούς, εἶδε ἐπὶ τέλους, τὴ χαρὰ τῆς καρποφορίας»⁽¹⁾.

Καὶ τί εἶδους εἶναι αὐτοὶ οἱ καρποὶ; Σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα στολίζουν τὶς ζούγκλες καὶ τὶς Σαχάρες. Τὸ παιδί γίνεται καλύτερο, ἢ γυναῖκα ξαναθρίσκει τὴν ἀποστολή της. Σπάζουν τὰ δεσμά τῆς σκλαβιάς. Ἡ ἐργασία ἐξευγενίζεται. Ἀναγνωρίζεται ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ἰσονομία τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἰθαγενεῖς ἀντὶ νὰ ξεκοκκαλίζουν συνανθρώπους των, μαθαίνουν νὰ ἐργάζονται γιὰ τὸν πλησίον τους. Οἱ κοινωνίες γίνονται ἀνθρώπινες, καὶ οἱ οἰκογένειες γλυτώνουν ἀπὸ τὸ γκρεμό. Ἡ ὑγεία στήνει τὸ βασίλειό της στὶς ψυχὰς καὶ στὰ σώματα. Οἱ σκοτεινισμένες ψυχὲς ξυπνοῦν μπρὸς στὴν παντοδύναμη ἰσχύ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἡ συγκομιδὴ εἶναι τόσο πλούσια, ὥστε δυσκολεύεται κανεὶς τί νὰ πρωτοαναφέρει⁽²⁾.

Ἀρκεῖ νὰ θυμηθοῦμε πάλι τὴν ἄλλη Ὁρθόδοξη ἱεραποστολή πού ἐργάζεται στὴν Ἰαπωνία γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί

(1) Βλ. ἀπομνημονεύματα Ἰννοκεντίου ἐπισκόπου Καμπούτσας, ἑλλ.ν. μετάφρ. Βόλος, 1940.

(2) Βιβλία πού δείχνουν τοὺς καρπούς πού παράγει τὸ Εὐαγγέλιο στὶς ἱεραποστολικὰς χώρες ὑπάρχουν πολλὰ. Ἐκτός ἀπὸ ὅσα ἀνεφέρθησαν σὰ προηγούμενα ἄρθρα βλέπε: A. J. Gordon, *The Holy Spirit in Missions*. Charles Vernier, *Tahitiens d'autrefois, Tahitiens d'aujourd'hui*. Εἰδικότερα γιὰ τὴν ἐπίδραση στὶς καλὰς τέχνες βλ. Sepp Schuller, *Neue christliche Malerei in Japan*.

μπόρεσε νὰ κάνει ἕνας ἄνθρωπος, ὁ θεοδόξος Ρώσος ἱερεὺς Νικόλαος Καζάνιν. Μέσα σὲ 40 χρόνια κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ ὁ ἥρωϊκὸς αὐτὸς ἐργάτης μιὰ ὠργανωμένη ἱεραποστολὴ μὲ μιὰ μετάφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης, μὲ ἐκδοτικὸ οἶκο, μὲ εἰδικὸ συνεργεῖο συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν. 265 ἐκκλησίες, δύο οἰκοτροφεῖα, τρία περιοδικὰ, 30.166 χριστιανούς, 37 ἰθαγενεῖς ἱερεῖς καὶ 129 ἄλλους ἱεραποστόλους!

Μὰ οἱ σπουδαιότεροι καρποὶ εἶναι οἱ ψυχικὲς ἐπιδράσεις. Ἄν εἶναι σωστὸ πὼς ὁ πολιτισμὸς μετριεῖται ὄχι μὲ τὴν ἔνταση τῶν μηχανῶν καὶ τὸ διαμέτρημα τῶν κανονιῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν ψυχικὴ στάθμη στὴν ὁποία ἀνεβάσει τὸ άτομο, τότε πρέπει νὰ μελετήσῃ κανεὶς αὐτὰ τὰ πνευματικὰ ντοκουμέντα. Ἐδῶ τὸ λόγο ἔχουν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὸ σπουδαιότατο αὐτὸ στοιχεῖο πολιτισμοῦ. Δὲν ἔχουν ἴσως οὐρανοξυστές νὰ μᾶς παρουσιάσουν οἱ χῶρες, ὅπου ἔπεσε ὁ σπὸρος τῆς ἀγάπης. ἔχουν ὅμως πλούσια ψυχικὰ διαμάντια, πολύτιμα ντοκουμέντα γιὰ τὴ μελέτῃ τῶν ψυχολόγων καὶ τῶν ἱστορικῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Σὲ τέτοιο ψυχικὸ πολιτισμὸ, σὲ πραγματικὴ Kultur, εἶναι πλούσιες οἱ ἱεραποστολικὲς χῶρες. Ἐκεῖ βλέπει κανεὶς νὰ παύῃ τὴν κυριολεξία τῆς ἠθνομασίας πού ἔδιναν οἱ ἀρχαῖοι στὸν πολιτισμὸ, ὅταν τὸν ἐξαγατῆριζαν «ἡμέρωσιν». Ἡμέρωσιν λοιπὸν στὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκογενειακά ἦθη. Τέτοιος εἶναι ὁ πολιτισμὸς πού μεταδίδουν οἱ ἱεραποστολοὶ στοὺς ἀγρίους: ὄχι πολιτισμὸς πού ἀποκτηνῶναι καὶ ἐξολοθρεῖται, ὅπως τὸν εἶδαμε στὴ σημερινὴ Εὐρώπη, ἀλλὰ πολιτισμὸς πού ἀληθινὰ ἐξυπνώνει καὶ ἀνθρωπίζει.

Τις θαυμαστὰς αὐτὰς μεταβολὰς τις βλέπομε πρῶτα-πρῶτα στὴν παιδική ἢ ψυχὴ. Τὸ κατατρεγμένον παιδί γνωρίζει τὴ θέρημ ἀγάπης. Ἀγαπιέται μὰ

καὶ ἀγαπᾷ. «Γιὰ πρώτη φορὰ ἔνοιωσα σήμερον κατὰ πού δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτε στὴ ζωὴ μου: Ἀγάπη τοῦ πλησίον καὶ συμπόνια! Αὐτὲς τίς δύο λέξεις τις κατάλαβα ὄχι ἀπ' τὰ γράμματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα... Μὲ πόσο πλυτεῖα καρδιά γύρισα στὸ σπίτι, μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ μὴ νοιάζωμαι πιά μόνο γιὰ τὸν ἑνατὸ μου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους δυστυχισμένους ἀνθρώπους». Αὐτὰ γράφει ἕνα κοριτσάκι ἐνῶς γιαιωνέζικου χριστιανικοῦ παρθενωγίσιου μετὰ ἀπὸ μιὰ φιλανθρωπικὴ ἐκστρατεία. Ἄγνωστες ἔνοιες καὶ ἄγνωστα αἰσθήματα ἔρχονται νὰ φωτίσουν καὶ νὰ ζεσταίνουν τίς παγωμένες ἀπ' τὴν εἰδωλολατρειὰ καρδιές. Ναρκωμένες ψυχὲς ξυπνοῦν ἀπὸ τὸ λήθαργο γιὰ νὰ βαδίσουν τὸν ἠλιοφώτιστο δρόμο τῆς ἀγάπης.

Οἱ καρποὶ εἶναι ἀκόμη πλεονέκτημα στὴ γυναικεία καρδιά. Ἡ γυναῖκα εἶναι πλασμένη γιὰ τὸ Χριστιανισμὸ. Ἐδῶ βρίσκει τὸ καταφύγιό της. Ἡ ἰθαγενὴς γυναῖκα, πού ἦταν σὰν κυνηγημένο ποῦλι μέσα στὴν ἀπάνθρωπη εἰδωλολατρικὴ κοινωνία, βρίσκει τὸ δρόμο τῆς ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού θὰ τῆς μιλήσῃ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη. Νέος ἀνθρωπος γίνεται τότε. Ἡ μαύρη ἰθαγενὴς φορεῖ τὴ λευκὴ μπλουζά τῆς ἀδελφῆς γιὰ νὰ μὴ στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀγάπης. Δὲν ἀρκεῖται στὸ ὅτι ἔλαβε πείρα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης: ζητάει ἡ ἴδια νὰ τὴν ἐξασκίσει στοὺς ὁμοεθνεῖς της. Μὲ πόση ὄρεξι καὶ μὲ πόση λαχτάρια ριχνονται σὲ τέτοια ἔργα οἱ μαῦρες καὶ οἱ κίτρινες γυναῖκες δείχνει τὸ παρακάτω παράδειγμα. Στὸ Τόκιο ἔχουν ἰδρῦσει οἱ ἱεραποστολοὶ δύο σανατόρια, ἕνα γιὰ ἀνδρες («Βηθανίας») καὶ ἕνα γιὰ γυναῖκες («Ναζαρέτ»). Σ' αὐτὰ ὑπηρετοῦν μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴ καὶ ἰθαγενεῖς ἀδελφές. Παραθέτομε ἐπιστολὴ μᾶς ὁμάδας ἰθαγενῶν νοσοκόμων

πρὸς τὴν προϊσταμένη τους ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή: «Δὲν ἔχομε τὴν τιμὴ, ὅπως οἱ ἀδελφές τοῦ τάγματος, νὰ εἰμαστε ἀφιερωμένες ἐπίσημα στὴν ὑπηρεσία τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ἀπὸ τότε ποῦ μᾶς ἔκαμε ὁ Θεὸς τὴ μεγάλη χάρις νὰ μᾶς καλέσῃ στὴν ἀληθινὴ πίστη θέλομε ἀπὸ εὐγνωμοσύνη νὰ δοδοῦμε ἐξ ὁλοκλήρου σ' Αὐτὸν καὶ νὰ συμβάλωμε κι' ἐμεῖς στὸ νὰ ἐξαπλωθῇ ἡ βασιλεία Του στὴ φτώχῃ μας πατρίδα... Ὁ θεομὸς πόθος μας εἶναι νὰ γίνωμε ἱεραπόστολοι γιὰ νὰ κερδίσωμε ὅσο μπορούμε περισσότερες ψυχές στὸ Χριστό, τὸ Βασίλειά τῆς ἀγάπης. Αὐτὸς ὁ πόθος μας δυναμώνει ἀκόμη περισσότερο, ὅσο βλέπομε μὲ τὰ μάτια μας τὰ ὑπέροχα παραδείγματα καὶ τίς ἀναρίθμητες θυσίες τῶν ἱεραποστολῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων ὄλων τῶν χωρῶν ποῦ θυσιαζοῦναι γιὰ τὴν Ἰαπωνία. Τὸ καλύτερο μέσο γιὰ νὰ ἐκδηλώσωμε σ' αὐτοὺς τὴν εὐγνωμοσύνη μας καὶ νὰ ἐκπληρώσωμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ταπεινὴ ἐργασία γιὰ τὴν ὑπηρεσία τοῦ πλησίον. Γι' αὐτὸ τὸ ὠραῖο ἔργο διαλέγει ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἀθλιώτερα ὄργανα... Θέλομε νὰ γίνωμε στὰ ὄργανά μητέρες, στοὺς ἐγκαταλειμμένους ἀρρώστους ἀδελφές, στοὺς βασανισμένους παρηγορητρίες, στοὺς παραπεταμένους γέροντες θέλομε ν' ἀντικαταστήσωμε τὰ παιδιά...

ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΗΠΕΙΡΟ

Εἶναι θαυμαστὸς οἱ ψυχικὲς μεταμορφώσεις ποῦ γίνονται ὅπου πέσῃ ὁ σπόρος τῆς ἀλήθειας. Πάμπολλα τέτοια περιστατικά ἀναφέρουν τὰ χρονικά τῶν ἱεραποστολῶν.

Συγκινητικὴ εἶνε ἡ περιγραφή τοῦ λεπροκομείου τῆς Μπαταβίας στὴν ὀλλανδικὴ Γουιάνα, ποῦ μᾶς δίνει ἕνα ταξιδιωτῆς: «εἶδαμε μερικὸς ποῦ δὲν εἶχαν κανένα δάκτυλο, ἄλλους ποῦ τὰ χέρια τους ἔμοιαζαν μὲ κούτσουρα, ἄλ-

λους μὲ μισὸ πόδι, ἄλλους μὲ παραμορφωμένο πρόσωπο. Καὶ ὅμως τί χαρούμενη διάθεση σὲ ὄλους αὐτοὺς τοὺς δυστυχεῖς! Προβάλλανε ἀπ' τὰ παράθυρα ἢ βγαίνανε στὶς πόρτες καὶ μᾶς χαιρετοῦσαν μὲ μιὰ χαρούμενη καλημέρα. Μὲ δάκρυα ὑπεράτης συγκινησεως στὰ μάτια χωρισθήκαμε ἀπὸ τέτοιους ἀνθρώπους!»

Κι' ἀλήθεια! Ποὸς μπορεῖ, ὅσο ψυχρὸς παρατηρητῆς κι' ἂν εἶναι, νὰ μὴ συγκινηθῇ ἀπὸ τέτοια ἀνθη καρτερίας, ἀφιερώσεως, ψυχικῆς ἀνατάσεως, ποῦ βλαστάνουν μέσα στὶς μαῦρες Σπιναλόγους. Εἶναι τόσο πλούσια ἡ συλλογὴ τέτοιων διαμαντιῶν, ὥστε δὲν ξέρει κανεὶς τί νὰ πρωτοδιαλέξῃ.

Ἔχει ἡ κάθε ἱεραποστολὴ τοὺς ἀγίους ἰθαγενεῖς τῆς ἔχει τοὺς μαρτυρὲς ἀκόμη ἰθαγενεῖς τῆς ποῦ χύνουν τὸ αἷμα τους, ὅταν ξεσπάσῃ ἐντόπιος διωγμὸς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις. Κι' εἶναι ἄφθονα τὰ σύγχρονα μαρτύρια τόσο στὴν Ὀρθόδοξῃ Ἱεραποστολῇ τῆς Ἰαπωνίας, ὅσο καὶ στὶς ἄλλες ἱεραποστολές.

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΛΕΠΡΩΝ

Εἶναι ἀνεκδιήγητα τὰ ψυχικὰ θαύματα ποῦ φανερώνονται μέσα στὶς κολάσεις τῶν λεπρῶν. Μέσα σὲ μιὰ ἀτιμώσιμα πρωτοφανοῦς δυστυχίας, φτώχειας, ἐγκαταλείψεως ἐκεῖ ποῦ θὰ περίμενε κανεὶς νὰ κυριαρχῇ ἡ πιὸ σκοτεινὴ ἀπελπισία ἐκεῖ ἀκριβῶς πνέει ὁ ζωογόνος ἀνεμὸς τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος, τῆς πιὸ καρτερικῆς ὑπομονῆς, τῆς πιὸ ζηλευτῆς γαλήνης. Τὴν εὐλογημένη αὐτὴ ἀντινομία ποῦ ἐπαγορεύει ὁ νόμος τοῦ πνεύματος μᾶς τὴν δείχνει, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω περιστατικά, ἕνα ἔξοχο ντοκομμένο πνευματικὸ πολιτισμὸν, τὸ τραγοῦδι τῶν λεπρῶν τοῦ Μολοκάι.

Τοῦ Θεοῦ τὸ χεῖρι
μᾶς ἔστειλε αὐτοὺς τοὺς πόνοους.
Μὰ ξέρομε ὅτι μὲ τὴν ὄρη
εἰν' ἀγκυλισμένη ἡ συμπῶνια.

Στὴ θυσία τῆς λέπρας ποὺ προσφέρομε
νοιώθει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εὐπλαχνία.
Εἶναι σὰν νὰ μᾶς ἀγγίξει μὲ τὸ χεῖρι του
κι' ἐξαγνίζει τοὺς δυστυχισμένους.

Ἐκεῖ ψηλά ἀπὸ τὸ θρόνο του
κοιτάζει τοῦτο τ' ἀκρογιαλί
καὶ στέλνει στὴ μιζέρια μᾶς
τῆς χάριτος τοὺς ἀπεσταλμένους.

Νὰ ἡ παρέα τῶν καλῶν ἀδελφῶν,
ἐμπευσμένους ἀπὸ τὸ Πνεῦμα Του
ποὺ σὰν τὸ θεῖο Λυρωτὴ
δείχνουν σὲ μᾶς τὴν ἀγάπη.

Ἔτσι δείχνει ὁ οὐρανὸς τὴν ἀγάπη του
καὶ γλυκαίνει τὸν πόνο μᾶς.
Ἄπ' τὸν πόνο ἐτοῦτο, τὸ ξέρομε
θὰ φυτρώσῃ ἡ αἰώνια χαρὰ.

Μιὰ σκέψη ἔρχεται στὸν ἀναγνώστη
τοῦ «ἤμνο»... Νὰ συγκρίνῃ τοὺς χα-
ρούμενους αὐτοὺς στίχους ποὺ βγήκαν
μέσα ἀπ' τὸ λεπροκομεῖο μὲ τὶς πεσιμι-
στικὲς ρίμες ποὺ βγαίνουν μὲς ἀπ' τὰ
πλούσια σαλόνια, ὅπως τοῦτο ἔδω:

Μονάχα ἐμεῖς στεκόμαστε θλιμμένοι,
—ἐμεῖς, ἐμεῖς, τῆς ζωῆς οἱ νικημένοι,
μὲ τὰ βασιλεμένα ἰδανικά...

Κι' ἐγὼ βάδιζα στὴν τύχη, μὲς' τὴν
ἔρημη βραδυὰ
σέρνοντας βαθεῖα τὴ θλίψη
ποὺ ποτὲ δὲ θὰ μοῦ λείψῃ.

Νὰ παραπέμψομε μερικοὺς διανο-
ουμένους στὰ χριστιανικὰ λεπροκομεῖα
γιὰ νὰ μάθουν πῶς λυτρῶνεται κανεὶς
ἀπ' τὸν πόνο; Ἴσως κι' αὐτὸ νὰ χρεῖ-
αζόταν!

Η ΚΑΡΠΟΦΟΡΙΑ

Κοντὰ στὰ ἄνθη τῆς καρτερικῆς ὑπο-
μονῆς ἀφθονοὶ εἶναι καὶ οἱ καρποὶ τῆς
εὐγνωμοσύνης τῶν ἰθαγενῶν πρὸς τοὺς
χριστιανοὺς ἐργάτες. Μὰ δὲν εἶναι μόνο
αὐτό.

Οἱ καρποὶ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου

δὲν περιορίζονται μόνο στὴν εὐγνωμο-
σύνη ποὺ ἐκδηλώνουν οἱ ἰθαγενεῖς, οὐ-
τε στὴν ὑπομονὴ ποὺ δείχνουν οἱ βασι-
τισμένοι, μὲ μιὰ λέξη δὲν σταματοῦν στὰ
αισθήματα. Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι ἡ καρ-
ποφορία ἐγκεῖται πρὸ πάντων σὲ ἔργα.
Ὁ ἰθαγενής, ποὺ μέχρι χθὲς ἦταν ἕνας
ἀπροσανατόλιστος μοιρολατρικὸς εἰδω-
λολάτρης, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ θὰ γνω-
ρίσῃ τὴν καινούργια πίστη γίνεται ἕ-
νας ἐργάτης τοῦ χριστιανικοῦ πολιτι-
σμοῦ. Ἀσπάζεται τὸ χριστιανισμὸ γιὰ
νὰ δουλέψῃ γιὰ τὴν κοινωνία του, γιὰ
νὰ ἀγωνισθῇ ἐνάντια στὶς πληγὲς ποὺ
μαστιζοῦν τὴ χώρα του. Τέτοιους ἐργά-
τες χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἔχει χιλι-
άδες νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἱεραποστολικὸ
στράτευμα, ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὸν ἐκ-
χριστιανισμὸ ὄχι μόνο τῶν ἰθαγενῶν,
ἀλλὰ καμμιά φορὰ καὶ τῶν... Εὐρωπαί-
ων. Τόσο στὸ κυρίως ἱεραποστολικὸ ἔρ-
γο (ἱερεῖς, δάσκαλοι, κατηχηταί), ὅσο
καὶ στὴν ἐξάσκηση τῆς ἀγάπης, ἡ συμ-
βολὴ τῶν ἰθαγενῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναι-
κῶν, εἶναι πολὺτιμη καὶ ἀξιοθαύμαστη.
Τὸ παγκόσμιο ἱεραποστολικὸ ρεπορτάζ
εἶναι γεμάτο ἀπὸ τέτοιες σκηνές: ἕνας
μαῦρος κάνει Κατηχητικὸ Σχολεῖο στὰ
ἀραπάκια κοντὰ σὲ μιὰ καλαμιά· μιὰ κι-
νέζα ἀδελφὴ περιποιεῖται τὰ ὄρφανὰ
ἐνὸς ὀρφανοτροφείου ἕνας σουδανέζος
γιατρός ἐξετάζει ἀσθενεῖς σ' ἕνα ἱερα-
ποστολικὸ σταθμὸ καὶ τὰ παρόμοια. Θέ-
λετε καλύτερη ἀπάντηση στὴν ψεύτικη
θεωρία τῆς κατωτερότητας τῶν ἐγχρώ-
μων φυλῶν ποὺ μᾶς διετύπωσε ὁ χιλι-
ετικὸς ρασιζμός; Οἱ χριστιανικὲς ἱερα-
ποστολὲς μᾶς τὴ δίνουν ἐμπρακτῆ⁽³⁾.

«Τὸ ἄστρο τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου ποὺ
γλυτώνει τὴ ζωὴ τοῦ πλανεμένου». Ἔ-
ται ὀνομάζονται οἱ Ἑσκιμῶοι στὴν ποι-

(3) Βλ. καὶ Études, 20 Ἰουλίου 1939 σ.
227 «Bulletin des Missions des Evêques
Noirs» τοῦ Alexandre Brou.

ητική τους γλώσσα τὸ μεγάλο σταυρὸ πού ὑψώνεται στὸ ἀκρότατο σημεῖο τῆς 'Αλιάσκας καὶ φωτίζει μὲ τὸν ἠλεκτρικὸ του φάρο τὴν ἀπέραντη πολικὴ νύχτα. Κι' εἶναι τόσο συμβολικὸς ὁ φάρος αὐτὸς ποῦναι ἀγκαλιασμένος μὲ τὸ σταυρὸ! Εἶναι ὁ φάρος τῆς ἀγάπης πού ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν πίστη φωτίζει καὶ θερμαίνει μὲ τὶς γλυκὲς τῆς ἀκτίνες τὶς κατεψυγμένες ψυχὲς χιλιάδων ἰθαγενῶν. Πόσες ἀναστάσεις συντελεῖ! Σὲ πόσες σκοτεινὲς καρδιὲς χαρίζει τὸ γλυκοχάραγμα τῆς ἐλπίδος. Πόσα ψυχικὰ θαύματα γίνονται στὶς πρωτόγονες χῶρες ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀρχίζει νὰ πνέῃ ὁ ζωογόνος αὐτὸς ἀνεμος. Ἀνθίζει ἡ ἔ-

ρημος τότε. Ὅσους στολίζουν τὶς παραγωγόμενες στέππες καὶ τὶς καυτερὲς Σαχάρες.

'Αλλὰ δημιουργεῖ ἀκόμη καὶ κάτι ἄλλες πιὸ σπουδαίες δάσεις μέσα στὴν... Εὐρώπη. Ναι! στὴν ἑρῆμο τῆς Εὐρώπης, στὴ ζουγκλα τῆς Εὐρώπης χαρίζει ἀνακουφιστικὲς δάσεις ἀγάπης, ἡρωϊσμοῦ, αὐτοθυσίας. Γιὰ τί ἄλλο θὰ εἶχε νὰ καυχήθῃ ὁ περίφημος Εὐρωπαϊκὸς μας πολιτισμὸς ἐκτὸς γιὰ τὸ ἥρωο αὐτῶν νεομαρτύρων, γιὰ τὰ κορίτσια αὐτὰ καὶ τοὺς νέους πού θυσιάζονται γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ στὸ βωμὸ τῆς ἀγάπης;

Β. ΕΡΑΣΤΟΣ

ΑΠΛΑ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

"Ακουσε Κύρια! Νύχτα. Θὰ σοῦ πῶ, χωρὶς τραγοῦδι ἀπόψε καὶ σκοπὸ, ἀπλᾶ, δυὸ λόγια μὲς' ἀπ' τὴν καρδιά μου, στὴ νύχτα πού σιωπᾷνει δλόγορά μου. Τ' ὄρνιθι λάλησε, μὰ ἐγὼ δὲν κλείνω μάτι. Εἶν' ἡ ψυχὴ μου προσευχὴ γεμάτη. Θέλω πατὲρα νὰ σὲ πῶ ξανά, χωρὶς κυμβάλων ἤχους κι' ὄσαννά. Πατέρα, σάν παιδί σου, νὰ σὲ κράξω, καὶ μόνο, ἀπλᾶ κι' ἄθῶα, νὰ σὲ καττάξω.

"Ὁ πόθος μου δὲν σοῦμνε κρυφός. Τὸν ἔστησα μπροστά σου μὲς' στὸ φῶς. Κι' οὐδὲ τὰ λάθη μου ἔμειναν κρυμμένα, σὲ Σένα τὰ φανέρωσα ἔνα-ἔνα. Τὸ κάθε δάκρυ πού ἔσταξε καυτό, δὲν ἔλεε πῶς γοργὰ θὰ γιαιτρευθῶ; Πατέρα μου, τ' ἀλέτρι σου ἔχει ὀργώσει βαθειά, μὲ τ' ἀτοαλένιο του γυνί. "Ἄς στήξουν χάρις ὄροσο οἱ οὐρανοί, καρποὺς γλυκοὺς κι' ἀμέτρητους νὰ δώσῃ!

Τὰκ-τὰκ μετροῦν οἱ χτύποι τῆς καρδιάς τὸν πόνο τῆς ἀμίλητης βραδυᾶς. Καὶ πένθιμες ἀργὰ περνοῦν οἱ ὥρες, σφιγμένες στὴν ὀδὸν μορφόρες. Νεκροὺς ἀγαπημένους κλαῖν ἔδῳ, καὶ οὐδὼς μὲς' στὰ στήθη μου νὰ δῶ... Καλὲς προθέσεις ποδοῦσαν νωρίς, καὶ πόθοι ἀγνοί πού μῶμελλε νὰ πέσουν, σάν ἄνθη, κι' ὡ ψυχὴ δὲν καρτερεῖς στὴν ὥρα τους νὰ φτάσουν καὶ νὰ δέσουν!

Γιατί 'ναι τοῦτ' ἡ νύχτα μελανὴ καὶ πιότερο ἀπ' τὶς ἄλλες βουρκομένη; Τὰ στήθη μου πλακῶσαν οἱ οὐρανοί κι' ἀγγίξουν ὡς τὴ γῆ μαυροντομένοι. Μπορίνι θὰ ξεοπάσῃ; Ποιὸς τὸ ξέρει; Μὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆ γιὰ τὴν αὐγὴ, σάν τι παρηγοριὲς θεὰ μὸς φέρῃ; "Ἄς ἔρθῃ κι' ἡ βροχὴ καὶ τὸ χαλάξῃ, κι' ἄς σπάσουν οἱ οὐρανοί μ' ὄρμη στὴ γῆ. "Ἐσένα ἔχω πατέρα! τί μὲ νοιάζει;

Καὶ τοῦτο θέλω πάλι νὰ σοῦ πῶ, χωρὶς τραγοῦδι ἀπόψε καὶ σκοπὸ...

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΜΙΑ ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Α) ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ

Μόρφωση φαντάζονται πώς έχουν όλα εκείνα τα άτομα, που κατορθώνουν να επιβάλλονται στους άλλους με την πολυτέλεια της ζωής τους, ή με τις νεωτεριστικές αντιλήψεις ή και ακόμα με τη ρητορική τους δεινότητα και γενικά γλωσσική ευχέρεια, που παρουσιάζουν κατά την επικοινωνία με το συνάνθρωπό τους. Είναι όλα αυτά κάποια αγαθά που έχουν τη δύναμη να προκαλούν μια συστολή σε όσους δεν τα έχουν, όταν βρίσκονται μπροστά σε όσους τα έχουν. Φυσικά ή συστολή αυτή όφειλεται στην ανάγκη που βασανίζει τους φτωχούς ή τους καθυστερημένους και στην αντίληψη πώς τα μειονεκτήματα αυτά τους δημιουργούν και μειονεκτική θέση στη ζωή!

Αυτήν όμως τη συστολή που προκαλείται από τη στέρση καθαρά υλικών αγαθών παρερμηνεύουν, όσοι έλαχε να έχουν τα αγαθά αυτά, γιατί νομίζουν πώς στην υπεροχή αυτή, που νοιώθουν από τη συστολή των άλλων, θα θερμουνται και μορφωμένοι, αφού έχουν την ικανότητα να γίνονται καλά, να μιλούν καλά, να λένε έξυπνα και σοδάρά ή και ακόμα να έχουν κάποιο γοητευτικό τόνο στη συζήτησή τους. Ίσως στην πνευματική ανύψωση μπορούσε κανείς να στοχασθί και την νοητική δυναμικότητα που παρουσιάζουν όσοι έχουν την ικανότητα να δημιουργούν φάρσες ή να εκμεταλλεύονται το συνάνθρωπό τους. Καταφαίνεται όμως, ότι ή θπουλη αυτή και νοσηρή νοημοσύνη δεν σχετίζεται

με προοδευτική εξέλιξη του ανθρώπου, όπως παρουσιάζεται με την πραγματική πνευματική ανωτερότητα. Αυτοί οι ψευτομορφωμένοι εύκολα φανερώουν την απάτη, γιατί με τη συμπεριφορά τους αυτή ζητούν πιο πολύ να επιδεικνύονται, πιο πολύ να θαυμάζονται παρά να πλησιάζουν το συνάνθρωπό τους και να τον βοηθήσουν. Έπιθυμία τους δεν είναι ν' ανυψώσουν τον συνάνθρωπό τους στο αγαθό που έχουν, να κάμουν και εκείνον συμμετοχο, αλλά τουναντίον να προκαλέσουν πιο πολύ χάσμα και απόσταση στην κοινωνία με το να θεωρούνται ανώτεροι αυτοί και οι άλλοι κατώτεροι. Προσέξτε όλους εκείνους που έχουν τα αγαθά αυτά, με πόση ειρωνεία αντικρύζουν κάθε άλλον που αρχίζει να παρουσιάζη το ίδιο αγαθό με το δικό τους και πόσο μίσος εκδηλώνουν προς εκείνον. Αυτή ή προσπάθειά τους είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της απαξίας των αγαθών που έχουν. Ζητούν επίδειξη και ανύψωση του έγώ των και ίσως με τοτο πιο πολύ εημάφεια στη ζωή τους. Είναι όμως φανερό, πώς ή τάση αυτή δεν προσιδιάζει προς τη μόρφωση, αλλά προς την άμορφωσία, γιατί ο μορφωμένος δεν προκαλεί χάσμα στην κοινωνία, ούτε ζητεί να επιδειχθί, αλλά ζητεί να συνενώσει τον κόσμο προς ανώτερα ιδανικά. Γι' αυτό και οι άνθρωποι της επίδειξης απατώνται όταν φαντάζονται πώς είναι μορφωμένοι, αφού αυ-

τή ἀκριβώς ή επίδειξη ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν ὑφή τοῦ μορφωμένου.

Ποῦ ὁμοῦς βρίσκεται τὸ πνεῦμα τῆς μορφώσεως; Ἀπὸ τὸ ρόλο ποῦ παίξει ὁ μορφωμένος μέσα στὴν κοινωνία δείχεται πῶς τὸ νόημα τῆς μορφώσεως μόνο στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς κοινωνίας βρίσκεται. Γι' αὐτὸ ὅσο μιὰ κοινωνία ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἄτομα μὲ σοβαρώτερη καὶ ἀξιολογικώτερη μόρφωση τόσο καὶ ἡ ἐξύψωσή της θὰ εἶναι θετικώτερη. Γιατί ὁ μορφωμένος ἔχει τόσο ψυχικὴ ἀνωτερότητα καὶ τόσο ἐσωτερικὸ θησαυρὸ ὥστε νὰ ἀκτινοβολῆ στὸ περιβάλλον του δράση εὐεργετικῆ.

Κάθε δράση ὁμοῦς εἶναι τόσο πλουσιώτερη ὅσο τὸ ἄτομο ἔχει ἀξιολογικώτερο συναίσθημα καὶ ἀνώτερη πνευματικὴ ὑπόσταση. Ἡ ἐξύψωση τοῦ συναισθήματος γαληνεύει τὴ ζωὴ μας, ἐκμηδενίζει τὶς ὀρμές καὶ τὰ πάθη καὶ γεφυρώνει τὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Φέρνει γενικὰ σύμνοια, ἀγάπη, ἔνωση. Ἡ δὲ πνευματικὴ ἀνύψωση ἀνοίγει καινούργιους δρόμους δημιουργίας, ἀποκαλύπτει σταθερώτερες ἀλήθειες, πλουτίζει τὴν κοινωνία μὲ ἀξιολογικώτερο πολιτικὸ κόσμο καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῆς ἀγνοίας. Πλούσιο ἄρα συναίσθημα καὶ πνευματικὴ ἐξύψωση, ὅταν ἐξασκοῦν εὐεργετικὴ δράση στὸ σύνολο τῆς κοινωνίας, παρουσιάζουν τὰ σοβαρώτερα γνωρίσματα τοῦ μορφωμένου.

Στὴ διαμόρφωση αὐτὴ τὸν πρῶτο ρόλο παίξει ἡ ἀγωγή ποῦ ἐξασκεῖται ἀπὸ τὸ σπίτι, σχολεῖο, κοινωνία καὶ ἐκκλησία. Καὶ μὲ τὴν ἀγωγή ἐννοοῦμε ἐκεῖνη τὴ συστηματικὴ ἐπίδραση ἐπὶ τοῦ αἰῶρου ἀνθρώπου ποῦ δὲν κινεῖται ἀπὸ ὕλιστικά ἐλατῆρια ἢ ἀπὸ ἀπατηλὲς κοσμοθεωρίες, ἀλλὰ ἐκεῖνη ποῦ πλαισιώνεται μὲ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Τὸ

πνεῦμα τῆς ἀγωγῆς, ποῦ κυριαρχεῖ σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ σὲ κάθε λαό, ἐπειδὴ κατευθύνει καὶ προσδιορίζει τὴν κατεύθυνση τῶν ἀνθρώπων εἶναι αἰτία ὥστε οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἄλλοτε νὰ παρουσιάζουν πολιτιστικὴ ἀνθήση καὶ ἄλλοτε νὰ καταπίπτουν. Ἡ ἱστορία ὁμοῦς διαπιστώνει ὅτι ἐκεῖνες οἱ γενεές πῆραν τὴν ἀνώτερη ἐξέλιξη ποῦ ἐγαλοῦχηθησαν ἀπὸ φῶς χριστιανικὸ, καὶ ὅτι ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ αὐτὸ ἔφερε συγχλονιστικὴ ἔθνικὴ καταστροφή. Τὸ παράδειγμα τῆς Γερμανίας εἶναι πρόσφορο. Μακριὰ ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα μορφώθηκε ἡ νεολαία τῆς μὲ ἀπατηλὲς καὶ μυθικὲς φαντασιοπληξίες, ἐνῶ παράλληλα ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκμηδενίζοντας κάθε χριστιανικὸ παράγοντα, ποῦ μὲ δόκιμα ἰδανικὰ ἐξύψωνε, ζητοῦσε νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενο θρησκευτικῆς λατρείας στὸ λαό του. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τραγικὸ. Ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει παρόμοιο φαινόμενον καταστροφῆς.

Γεννάται ὁμοῦς τὸ ἐρώτημα: Πῶς κατορθώνει τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα νὰ ἀνυψώσῃ τὸν ἄνθρωπο πρὸς κόσμο ἰδανικὸ;

Ὅσοι μελέτησαν τὴν Γραφὴν καὶ συνειδητοποίησαν τὸ θεῖο φῶς τῆς διέπιστωσης ὅτι ἡ φωτεινὴ κατεύθυνση τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ποῦ ὀφείλει τὴ γοητεία τῆς καὶ τὴν ἀπαράμιλλη σωστικὴ τῶν ψυχῶν δύναμη στὴ θεία προέλευση, δὲν κινεῖται ἀπὸ ἐγωκεντρικὰ ἐλατῆρια, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς φιλαλληλίας. Ἄς συνειδητοποιηθῆ τώρα ὅτι τὸ φῶς αὐτὸ δὲν σβύνεται μὲ τὴν ἀποχώρηση κάθε γενεᾶς, ἀλλ' ἀποτελεῖ πνευματικὸ θησαυρὸ ποῦ παραλαμβάνεται ἀπὸ τὴν προηγούμενη γενεὰ γιὰ νὰ γαλουχῆσῃ τὴν ἐπιμένη.

Έτσι κάθε γενεά που φωτίζεται από αλήθειες, δοκιμασιμένες από πρωτότερα ως ανθρωποσωτήριες, και ποδηγετείται από ιδανικά που εκ νέου μεταλαμπαδεύονται, αποκτά την ικανότητα και τη ίδια να ανυψωθεί και εξιδανικευθεί, αλλά και την μεταγενέστερη γενεά να κατευθύνει σε ανώτερο πνευματικό πλίκσιο. Γι' αυτό φωτεινές παραδόσεις σαν το χριστιανισμό φωτίζουν τις επόμενες γενεές ακόμα φωτεινότερα και λαμπρύνεται με αυτές ο έσωτερικός κόσμος ακόμα ιδανικότερα. Γιατί έχουν το πλεονέκτημα όσο περνάει ο καιρός να γίνονται πιο συνειδητές. Δεν είναι δηλαδή οι αλήθειες της Χριστιανικής παραδόσεως κοσμοθεωρικά άποφθέγματα που για λίγο χρόνο έχουν το κύρος τους και ύστερα από τις επόμενες γενεές με το καινούργιο πνεύμα εκείνων αλλάζουν σημασία, αλλά είναι γοητευτικά διαμάντια που με την πάροδο του χρόνου παίρνουν μεγαλύτερη γοητεία. Προϋπόθεση σ' αυτό, ότι κάθε γενεά θα έποικοδομηθεί εις το οικοδόμημα του όποιου ή βάσης είναι ο Χριστός. «Κατά την χάριν του Θεού την δοθεϊσάν μοι ως σοφός αρχιτέκτων θεμέλιον τέθηκα, άλλος δε έποικοδομεί. Έκαστος δε βλέπω πώς έποικοδομεί. Θεμέλιον γάρ άλλον ούδεις δύναται θεΐναι παρά τόν κείμενον, όστις έστιν Ίησους ο Χριστός» (Απ. Παύλου προς Ρωμαίους κεφ. 9' 9).

Καθαρίζει άρα ή χριστιανική μόρφωση το έσωτερικό του ανθρώπου από πάθη και μίσση και αντικαθιστά τα ελατήρια της φιλοδοξίας και εγωΐσμου με αλτρουϊστικά ελατήρια. Με τούτο απομακρύνει την κακοδομιονία, γιατί απελευθερώνει το φρόνημα του ανθρώπου από μισανθρώπινες τάσεις, ένισχύει τη βούλησή του με ανθρωπιστική ένταση και διπλίζει την ψυχή του με πάνταγμα συναισθήματα. Έτσι ή ζωή έπιφυλάσσει στη Χριστιανική μόρ-

φωση τα ακόλουθα:

1) Ανθρωπιστική δράση που γεφυρώνει τις αντιθέσεις των ανθρώπων, αφού εξηγνίζει το φρόνημά των από τα κατώτερα πάθη, και που ανυψώνει γι' αυτό την ευτυχία του συνόλου.

2) Συγκροτεί και διαρθρώνει πνευματικό και πολιτιστικό κόσμο, που παίρνει κλασική απόχρωση για όλους τους λαούς. Γιατί όταν έρμηνεύη ο έπιστήμων τα αποτελέσματα της έπιστημονικής του εργασίας όχι με το πρίσμα του υλισμού, ή άλλης σφαλερας αντίληψεις, αλλά με το καθαρό φως του Λόγου, του Λόγου που ενηθρόπησε για να δείξη στον άνθρωπο τόν πραγματικό δρόμο της αλήθειας, αποκτά τότε ο χριστιανικά μορφωμένος έπιστήμων όλα τα καλύτερα εφόδια που οδηγούν τους συγχρόνους του και τους μεταγενεστέρους του προς την υπέρτατη αλήθεια. Με τούτο ο έπιστήμων αποβαίνει εργάτης του χριστιανικού πνεύματος και το χριστιανικό πνεύμα φωτεινός οδηγός για τόν έπιστήμονα.

3) Στο πρόσωπο του χριστιανικά μορφωμένου ανθρώπου αναφαίνεται ολοκληρωμένη ή γενική θέληση (volonté générale). Έλέχθη, πώς εκείνοι κυβερνοϋν άριστα την πολιτεία, που ή θέλησή τους είναι και θέληση του συνόλου και ή κατεύθυνσή τους εύρίσκει τη συγκατάθεση του συνόλου. Δύσκολο όμως να εύρεθ ή άνθρωπος, που το πνευματικό του έγω να συμπίπτει με το θέλω όλων των ανθρώπων της αυτής κοινωνίας. Ατομικά συμφέροντα που άλληλοσυγκρούονται ή κοσμοθεωρίες, που παρουσιάζουν διαφορετικό πνεύμα άγωγής, γεννοϋν αντιθέσεις και αντιξοότητες που απομακρύνουν τη δυνατότητα να νοηθ ή θέληση ενός ατόμου ως γενική θέληση. Τούτο όμως δεν συμβαίνει στη χριστιανική κα-

τέ ο υ θ υ ν σ η. Ἐκεῖ καιμιά ἀντίδραση δὲν παρουσιάζεται, γιατί τὸ χριστιανικό φῶς δὲν εἶναι περιορισμένη ἰδεολογία πού συγκρούεται μὲ ἀντίθετες ἰδεολογίες, ἀλλὰ π η γ γ ή ἰ δ ε ῶ ν πού τροφοδοτεῖ ὅλους ὅσοι διψοῦν γιὰ ἀνωτερότητα. Ἡ χριστιανική κατεύθυνση ἀκόμα ἔχει κῦρος ὄχι παροδικό, ἀλλὰ αἰώνιο καὶ στηρίζεται σὲ ὑπερανθρώπινη αὐθεντία, πού μὲ τὴ φιλαλληλία τῆς ζητεῖ πρῶτα τὴν εὐτυχία τοῦ συνανθρώπου. Γι' αὐτὸ ὁ χριστιανικὰ μορφωμένος πολίτης εἶναι ἀντικείμενο ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ συμπαθείας ἐκ μέρους τῶν ἄλλων, καὶ ἡ θέλησή του εἶναι φωτεινὸς ὁδηγὸς καὶ ἐπιδοσφόρος γιὰ τοὺς ἄλλους.

4) Τὸ μορφωμένο κατὰ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα ἄτομο εἶναι πραγματικὰ ἐλευθερο. Εἶναι γνωστό, πὼς πάθη καὶ ἐγωῖσμοί, ὅταν κυριαρχοῦν κάνουν τὸ ἄτομο νὰ δουλεύη σὲ ὁρμές καὶ τάσεις, πού ὁ λόγος καὶ ἡ ἀρετὴ δύσκολα μπόρεῖ νὰ συγκρατήσῃ. Ἡ ἐξουδετέρωση ὁμῶς τῶν παθῶν λυτρώνει τὸ ἄτομο ἀπὸ τὴν τύψη τῆς συνειδήσεως, χαρίζει σ' αὐτὸ τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς καὶ τὴν κυριαρχία τῆς ἀρετῆς καὶ ἐκμηδενίζει τοὺς πόνους τῆς ζωῆς, ἀφοῦ αἶρει τὰ αἷτια πού φέρουν τὴν περιφρόνηση καὶ καταδίκη. Ἔτσι τὸ χριστιανικὰ μορφωμένο ἄτομο ἀποκτὰ γαλήνη καὶ ἡρεμία ψυχῆς. Τότε φωτίζεται πῶς πολὺ ἡ συνειδήσή του καὶ καθοδηγεῖται ἡ δράση του ἀπὸ ἀξίες, πού εἶναι κίνητρο ἀνώτερης ζωῆς. Ἔτσι ὁ μορφωμένος χριστιανικὰ, ὄχι μόνον ἀπελευθερώνεται ἀπὸ ἀνελεύθερες τάσεις τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖ πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ ἀγαθοῦ, χωρὶς νὰ παρακωλύεται ἀπὸ τὰ δικαιώματα τῶν συνανθρώπων καὶ χωρὶς νὰ γίνεταί αἷτια κακοδομίας ἐκείνων. Καὶ δοκιμάζει στὴν κατεύθυνσή του αὐτὴν πραγματικὴ ἐλευθερία, διότι

δὲν ἐνεργεῖ κατὰ προτροπὴν ἄλλων, ἀλλ' αὐτόβουλα καὶ οἰκειοθελῶς καὶ κατὰ τὴν ἀπαίτηση τοῦ ἐσωτερικοῦ θελήω. Καὶ δοκιμάζει καὶ ὁ ἴδιος ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση, γιατί ἡ πολιτιστικὴ αὐτόβουλη δράση εἶναι ὕποκειμένη καὶ ἀγαθό, πού ὁ ἄνθρωπος ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνα ἀποκτὰ, ἀγῶνα πού ἔκαμε γιὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰ ἀντιδραστικὰ ἐλατήρια τοῦ πάθους καὶ γιὰ νὰ δώσῃ τὴν εὐχέρεια νὰ καρποφοροῦν τὰ πνευματικὰ ἐφόδια πού στὴ ζωὴ του ἐπέτυχε. Μὲ τοῦτο, ὁ χριστιανικὰ μορφωμένος ἄνθρωπος ὄχι μόνον πραγματοποιεῖ τὸν ἐσωτερικὸ σκοπὸ πού παρουσιάζει ἡ πνευματικὴ του φύση, ἀλλὰ καὶ ἐπιφέρει πραγματικὴ ἐνότητα στὸ ἀνθρώπινο γένος, γιατί γίνεταί αἷτια νὰ φωτίζωνται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸ φῶς τὸ πνευματικὸ πού χαρακτηρίζει καὶ εἶναι κτῆμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ εἰς ὅλους νοεῖται ἡ πνευματικὴ φύση τῆς ψυχῆς. Γιαυτὸ καὶ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ πού ἀποκαλύπτονται γίνονται κτῆμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Συνοψίζοντας, βρισκομε πὼς ὅσο ἓνα ἄτομο ἐνστερνίζεται μὲ τὴ μορφωσή του πῶς πολὺ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα, τόσο πῶς πολὺ καθαρίζει τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμιο, τόσο περισσότερο μὲ τὴ φιλαλληλία του συμβάλλει στὴν εὐτυχία τοῦ συνανθρώπου, τόσο γίνεταί πολιτιστικὰ δημιουργικώτερος, τόσο ἐλοκληρῶνεταί σφαιρότερα ἡ γενικὴ θέληση στὸ πρόσωπό του καὶ τόσο θετικώτερα νοιώθει τὴν ἐλευθερία του. Καὶ ὅσο πῶς πολὺ τίθεται στὴ διάθεση τῶν συνανθρώπων, τόσο περισσότερο τὸ ἄτομο φωτίζεται καὶ ἀνωτεροποιεῖται. Γιαυτὸ ἡ γενικὴ συνέπεια τοῦ χριστιανικὰ μορφωμένου εἶναι κοινωνικὴ ἐξύψωση καὶ ὑποκειμένη ἐξιδανίκευση.

Β) ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Νομίζω ότι η έρευνα του περιοδικού «Ακτίνες» διά την Παιδείαν μας δέν πρέπει να παραθεωρήσῃ καί ένα σύστημα, τό ὁποῖον πολύ ἐπέδρασεν εἰς τήν ἀνάπτυξιν τοῦ «παιδαγωγικοῦ ὕλισμοῦ» καί μιάς δῆθεν παιδαγωγικῆς μεθόδου, ἡ ὁποία δέν ἔκαμε τίποτε ἄλλο ἀπό τοῦ νά στενεύῃ ἀδιακόπως τόν ὀραματισμὸν τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ καί νά ἀποδάλλῃ τήν προσωπικὴν του εὐθύνην. Πρόκειται περὶ τοῦ Ἐρβαρτιανοῦ συστήματος καί τῆς συναφοῦς νοοτροπίας, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη εἰς τήν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην. Τὸ σύστημα χαρακτηρίζε: ἡ σύγχυσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζεται ἡ Ἐρβαρτιανὴ παιδαγωγικὴ καί ὁ παιδαγωγικός του ὕλισμός ἐν γένει. Ἡ σύγχυσις καί ἡ παρανόησις ὑπάρχει εἰς τήν βασικὴν Ἐρβαρτιανὴν ἀντίληψιν τῶν ἐπιθέτων «ὕλικός» ἢ «ψυχικός» ποῦ προσδιορίζουν τήν λέξιν «κόσμος».

Κόσμος, ὕλικός ἢ ψυχικός, κατὰ τήν Ἐρβαρτιανὴν ἀντίληψιν εἶναι ἓνα μηχανοκρατικὸν ἄθροισμα μονάδων ἀπλῶν καί πάντοτε ἀμετάβλητων. Αὐτὴ ἡ τελεία σύγχυσις ἐσηματοποίησε τήν βασικὴν μονάδα τῆς Ἐρβαρτιανῆς σχολῆς—τὴν «παράστασιν»—πρὸς μελέτην καί συγκρότησιν τοῦ «ψυχικοῦ κόσμου», ἀκριβῶς ὅπως γίνεται προκειμένου περὶ ἐνός «φυσικοῦ ποσοῦ».

Μὲ τὰς πρώτας ἐντυπώσεις τῶν ἐπιτυχιῶν των εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, οἱ σύγχρονοι τοῦ Γαλιλαίου διεφῆμιζαν τήν κλασσικὴν μηχανικὴν, ὡς τήν ἀποκλειστικὴν ἐξηγητικὴν μέθοδον τοῦ κόσμου. Καί ἡ Ἐρβαρτιανὴ θεωρία ἀπὸ αὐτὴν ἐκέρδιε τὴν «θέσιν» διὰ μίαν ἐπέκτασιν τῆς μηχανικῆς δικαιοδοσίας. Διεκήρυξεν ὅτι ὁ ψυχικός κόσμος εἶναι ἐξῶλον τοῦ ὕλικου κόσμου. Δηλαδή ἄθροισμα ἀπὸ μικρὰ τεμάχια σταθερὰ καί πάντοτε ἀμετάβλητα ὡς τὰ ἄτομα τῆς

ὕλης, ὅπως τὰ εἶχε διδάξει ὁ Δημόκριτος. Ἄλλὰ τὰ ἄτομα τοῦ ὕλικου κόσμου παρουσιάζουν συνοχὴν ἢ συνάφειαν. Κατ' ἀντιστοιχίαν καί εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον εὗρηκαν παρομοίαν συνοχὴν καί διετύπωσαν ἓνα νόμον, ποῦ τὸν ὠνόμασαν «συνειρμόν». Ἄλλὰ ἐὰν ὑπάρχῃ ὁμιάς ἀτόμων ὕλικῶν εἰς οἰασθῆναι σχεσεῖς μετὰ τῶν μέσα εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, θὰ καταληξάνῃ αὐτὴ ἡ ὁμιάς ἓνα ὀρισμένον χώρον. Καί ἐδῶ ἐφρόντισαν νά παρουσιάσουν ἀντιστοιχίαν αἱ παραστάσεις κατὰ τὸν Ἐρβαρτον κινουμένη καί ἀλληλοσυγκρουομένη ἐντὸς χώρου τὸν ὁποῖον ὀνομάζει «ἐσωτερικὴν ἐμπειρίαν». Καί ἀργότερα ἐφθασεν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνας μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι αὐταὶ αἱ παραστάσεις παρουσιάζουν «ἀδράνειαν»! Ἄλλὰ καί περαιτέρω ἐθεωρήθη, ὅτι αἱ ψυχικαὶ αὐταὶ μορφαί, ἀφοῦ λαμβάνονται ὡς ποσότητες, πρέπει καί νά εἶναι δεκτικαὶ μετρήσεων. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων θὰ παρουσιάξουν τοὺς νόμους τῆς ψυχικῆς λειτουργίας, καί τὸ συγκρότημα τῶν νόμων τὴν ἐπιστήμην, ποῦ θὰ ἐλέγετο «Μηχανικὴ τοῦ ψυχικοῦ κόσμου». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεπτύχθη ἡ ἐλπίς, ὅτι ἓνας μαθηματικὸς ὑπολογισμὸς ἐπὶ δεδομένης μετρήσεως θὰ προέλεγε τὴν οἰανδήποτε ψυχικὴν κατάστασιν ἀκριβῶς ὅπως, ὅταν πρόκειται περὶ ἐκλείψεως τῆς σεληνῆς!

Ἡ βούλησις ὁμῶς καί ἡ συνείδησις ἐληγμονήθησαν; Ὁχι—διότι δέν εἶναι δυνατόν νά λησιονηθοῦν—ἀλλὰ διεγράφησαν ἀπὸ πρωτεύοντα ψυχικὰ γεγονότα! Ἡ συνείδησις μάλιστα ἡρμηγεύθη ὡς ἀποτέλεσμα δευτερευόν, ποῦ προήρχετο κατὰ τοὺς Ἐρβαρτιανούς, ἀπὸ τὴν «ἀδράνειαν τῶν παραστάσεων». Καί ἄλλαι ἐν τούτοις συνέπειαι ἀκόμη ἀκολουθοῦν αὐτὴν τὴν μηχανοκρατικὴν σύγχυ-

σιν τῶν δύο κόσμων αἱ ὁποῖαι ἐπιηραῖ-
ζουν τὴν διδασκαλικήν. "Ὅπως π. χ. εἶναι
ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ψυχι-
κοῦ κόσμου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά
αὐξήσις τῆς ποσότητός του, προσθήκη
δηλαδὴ παραστάσεων. "Ἐνεκα ταύτης
καὶ μόνον τῆς παιδαγωγικῆς συνεπειᾶς
ὁ ψυχολόγος Η. Ριέσπ γράφει ὅτι «ἀ-
πλοϊκὴ ὑπῆρξεν ἡ μηχανικὴ ἀντίληψις
τῆς πνευματικῆς λειτουργίας». "Ἐὰν τὸ
"Ἐρβαρτιανὸν σύστημα, ἔνεκα τῆς δια-
θέσεώς του, εἶναι κατάλληλον ὡς συγκεκρι-
κρῖμενον παράδειγμα φορέως παιδαγω-
γικοῦ ὕλισμοῦ, δὲν εἶναι ὁμοῦ καὶ τὸ
μοναδικὸν σύστημα μὲ τάσεις ὕλιστικᾶς.
Καὶ ἄλλα παιδαγωγικὰ συστήματα συμ-
πίπτουν πρὸς αὐτό, ἀνεξαρτήτως τῶν
διαφορῶν τῶν μεθόδων. "Ἀπὸ τὴν ἰδίαν
ὕλιστικὴν σύγχυσι ἀρχίζουν. Τὰ συστή-
ματα αὐτὰ οἰκοδομοῦνται εἰς παλαιὰς
ἀντιλήψεις, ὡς τοῦ Γαίνε, ὁ ὁποῖος ὠνό-
μαζε τὴν ζωὴν τοῦ πνεύματος «πνευμα-
τικὴν μηχανήν» καὶ «ψυχικὴν ἐνέργει-
αν» καὶ ἐφαντάζετο ὅτι ἡ σύνθεσις τῆς
«πνευματικῆς μηχανῆς» του εἶναι «πολυ-
πόδοστρακον παραστάσεων», τῆς ὁποίας
ἡ δράσις παραμένει ἐντελῶς παθητικὴ.
Εἰς τὸ ἀποτυχημένον αὐτὸ συκρότημα
τοῦ παιδαγωγικοῦ ὕλισμοῦ κινδυνεύει
νὰ ἐνταχθῆ καὶ τὸ «Σχολεῖον Ἐργασίας»,
διότι τὸ σύστημα αὐτὸ δὲν ἔχει λάβει ἀ-
κόμη δημιουργικὴν κατοχύρωσιν. Καὶ
αἰτία εἶναι τὸ ὅτι δὲν καθορίζει τὸ σχο-
λεῖον ἐργασίας τὸ νόημα καὶ τὴν εὐρύ-
τητα τῆς «ἐργασίας».

Καίτοι μιάς τῶσον μεγάλης χρονι-
κῆς διαρκείας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκυρι-
άρχησεν ὁ παιδαγωγικὸς ὕλισμὸς δὲν εἶ-
ναι πρόβλημα τὸ ἂν καὶ ποίας μορφῆς
ἐπιρροὴν ἀφήκε. Τὸ πρόβλημα εἶναι ἄλ-
λο: Εἰς πόσους ὑπάρχει τώρα ἐρευνητι-
κὴ διάθεσις διὰ νὰ κρίνουν τὰ ἀποτελέ-
σματά του;

Καίτοι ἐπρόλαβεν ὁ παιδαγωγικὸς ὕ-
λισμὸς νὰ μὴ προχωρήσῃ εἰς ἐξαφάνι-

σιν τῆς ἐσωτερικότητος καὶ τῆς ψυχικῆς
δράσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐδέσμευσεν ἐν
τούτοις, τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν δη-
μιουργίαν. Ἐνθ' ἐφρόντιζε νὰ ἀσκή εἰς
τὸ νὰ κατασκευάζωνται ἀντίγραφα τοῦ
Κόσμου, ἐδέσμευε τὴν πνευματικὴν «τά-
σιν» πρὸς κατανόησιν τοῦ Κόσμου. Λι-
οὐ περιώριζεν ἀποκλειστικῶς τὴν ὅλην
τοῦ ἐνέργειαν μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς
γνώσεως, ποῦ τὸ συνθέτουν αἱ ἐκ τῶν
αἰσθήσεων παραστάσεις. Ἡ ἀποκλειστι-
κότης αὐτῆ τοῦ παιδαγωγικοῦ ὕλισμοῦ
εἶναι κατ' ἀνάγκην δεσμευτικὴ κατὰθλι-
ψις διὰ τὴν προέκτασιν τῆς ψυχικῆς ζω-
ῆς πρὸς εὑρεσιν καὶ κατανόησιν τῆς πρα-
γματικότητος. Τὴν ἐπιθεθαίωσιν ταύτην
ἐκτός τῶν ἄλλων τὴν ἐπισφραγίζουν καὶ
αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Brentano, τοῦ Hus-
serl, τοῦ Bergson καὶ ἐξ ἄλλου, τῶν
Meinong, Binet, Ribot, οἱ ὁποῖοι βλέ-
πουν μίαν «κατεύθυνσιν τῆς συνειδήσε-
ως τελολογικὴν πρὸς ἓνα ἀντικείμενον
μὲ τὴν βλέψιν νὰ κατανοηθῆ τὸ οὐσια-
στικὸν περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ ἀντι-
κειμένου». Σήμερον μάλιστα εἶναι ψυ-
χολογικὴ ἀρχὴ ὅτι ἡ νόησις παρουσιάζει
αὐτὴν τὴν ἀναφορικότητα καὶ ὅτι δὲν
εἶναι μηχανικὴ λειτουργία, ἀλλὰ σκόπι-
μος ἐνέργεια κατευθυνομένη πρὸς κατά-
ληψιν τῆς οὐσίας τῶν ἀντικειμένων. «Ὁ
χαρακτήρ, ὁ ὁποῖος εἶναι περισσώτερον
ἐκδηλὸς εἰς κάθε πνευματικὴν δράσιν,
παρατηρεῖ καὶ ὁ Γάλλος ψυχολόγος
Blondei, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
τοῦ Στρασβούργου, εἶναι ὅτι ἔχει ὀρι-
σμένην κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία τηρεῖται
μὲ πολλὴν ἢ ὀλιγωτέραν σταθερότητα,
ἀλλ' οὐδέποτε τελειῶς ἐλλεῖπει».

Ἐκεῖνο ποῦ κάμνει ἐκπληξιν εἶναι,
ὅτι ἡ ὕλιστικὴ παιδαγωγικὴ δὲν εἶδε
ποτέ εἰς τὴν πνευματικὴν δράσιν τοῦ μα-
θητοῦ οὐδεμίαν δημιουργίαν. Δηλαδὴ
δὲν ἠνεγνώρισεν τὴν δημιουργίαν ὡς μορ-
φὴν ἐνεργητικότητος καὶ παραιτεῖται
τοῦ κυρίου παιδαγωγικοῦ ἔργου, νὰ κα-

τευθύνη δηλαδή τὸν μαθητὴν πρὸς ἀνωτέραν δημιουργικὴν ἀπόδοσιν. Δημιουργία βεβαίως δὲν εἶναι ἡ ἀντιγραφή καὶ ἀπορρόφησης ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν «παραστάσεων». Οὐτε εἶναι συγκεχυμένη καὶ τυχαία κίνησις τοῦ «ψυχικοῦ κόσμου».

Καὶ δὲν σταματᾷ ἔως ἐδῶ τὸ νόημα τῆς δημιουργίας. Ἐχει εὐρυτάτην ἕκτασιν, πού φθάνει μέχρι τῆς δημιουργίας ἐνὸς ὄριμου ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ τὴν παλλομένην ἐφηβικὴν ψυχὴν. Ἐάν ἡ δυναμικότης τῆς ψυχῆς τοῦ ἐφηβου κατορθώσῃ νὰ διαχωρίσῃ τοὺς ὑπερκειμένους ἠθικοὺς νόμους καὶ ταχθῇ ἐξ ὀλοκλήρου ὑπ' αὐτοὺς, ἔχει ἐξασφαλισμένην τὴν πραγματικὴν δημιουργίαν τοῦ ὄριμου πλέον ἑαυτοῦ του. Ὁ ἰσχυρὸς ἐγωκεντρισμός, ἡ ψυχικὴ ταραχὴ καὶ ἡ ἰδιορρυθμία τὴν ὁποῖαν ὁ Debesse ὀνομάζει: «κρίσιν πρωτοτυπίας» (crise d'

originalité) (*) ἐξαφανίζονται ὅταν ὁ ἐφηβὸς ἐπιτύχῃ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὄριμου ἑαυτοῦ του. Τοιαύτη δημιουργία ἐλευθερώνει τὸν νέον ἀπὸ τὴν ἐφηβικὴν του ψυχολογίαν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν, μόνη ἢ παρέλευσις τῶν ἐτῶν, δὲν τοῦ εἶναι λυτρωτικὴ. Πόσον καταστρεπτικὴ αὐτὴ ἢ ἀντίληψις τοῦ παθαινωτικοῦ ὕλισμου, νὰ μὴ ἐργάζεται καθόλου διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημιουργικῆς τάσεως! Καὶ τὸ θλιβρότερον εἶναι, ὅτι μὲ τὸν μηχανοκρατισμὸν του καὶ τὴν ἔλλειψιν κατευθύνσεως μονιμοποιεῖ τὴν ἐφηβικὴν κατάστασιν μὲ τὰς ἀνοητοὺς ψυχικὰς παρορμήσεις. Καταντᾷ ἡ «ἠθικὴ κρίσις» κατάστασις μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν διαρκῶς πλέον «ἐφηβον», διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ὀριστικῶς ἀπὸ κάθε σοβαρὰν δημιουργίαν.

Γ. ΦΙΛΙΚΟΣ

(*) «Ἀκτίνες» 1938 τευχ. Α' σ. 17-20.

ΝΕΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΟΥ

Στὸ δρόμο τῆς ζωῆς—τὸν δύσκολο ἀπὸ τὴν κακία—
πόσες φορές ἡ ἀπαλπισιά, σὰν τὸ πηχτὸ
σκοτάδι, μ' ἔπιασε, γιὰ νὰ μοῦ κόψῃ τὴν πορεία!
Μὰ τότε' εἰσὶ, σὰν ἄστρο ἐγαίνεις χαρωπὸ,
καὶ μοῦ φωτίζεις!

Πόσες φορές λογίων-λογίων ἡ λύπη σ' ἀνθισμένο
περιβάλλει τῆς ψυχῆς μου, σὰν τὴν παγωνιά,
πέφτον! Κ' ἐκεῖ, πού λάν: τὸ «Πάν» γιὰ μὲ πὼς εἶν' χαμένο,
προβάλλεις Σὺ, σὰν Ἥλιος μὲς τῇ χειμωνιά.
καὶ τίς σκορπίζεις!

Ὅπου ἡ ματιὰ σου πέφτει κι' ὁ ἀγέρας σου περνᾷ,
ἔνας καθάριος Ὀυρανὸς χαμογαλά!
Κι' ὅπου ἡ ἀγάπη σου φωλιάζει, νοιώθει, πὼς βλογᾷς,
κανεῖς, τὸ χερί τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ψηλά!
Ποῖα εὐτυχία!

Μιά σύντροφος, γλυκειά, κορφὴ στὸ σπῆτι, αὐτὴ καὶ μόνη
«Διόρημα τέλειον» εἶναι! Ἄγγελος σωστός,
πού εὐαγγελίζετ' ὅλας τίς χαρὰς καὶ τίς μεσοῦναι!
Δὲν εἶν' ὁ κόσμος Κόλασις, ὅπως λέμε, αὐτός!
Εἶν' εὐλογία!

ΡΗΓΑΣ ΜΟΡΑΙΤΗΣ

ΤΟ ΨΥΧΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Για τη λεγομένη αστυφιλία έχει γίνει και πριν απ' τον πόλεμο, αλλά και κατά τα χρόνια της κατοχής κι' ύστερ' απ' την απελευθέρωση, πολύς λόγος. «Πύρινα» άρθρα (πάνω στο χαρτί) είχαν γραφτή πολλά, για την «μάστιγα» αυτή, την «αλληθινή πληγή» της νέας κοινωνίας, όλα όμως είχαν τόση πρακτική επίδραση, όση έχουν συνήθως και τα ξόρκια.

Την αιτία δέν είναι δύσκολο νά την καταλάβη κανείς, κι' ούτε μπορεί νά την παραγνωρίση ποτέ ή χριστιανική άποψη, πού, άν και αντίθετη πρὸς τήν «βλῆσιτική», αποτελεί όμως τήν πραγματικώτερη Θεώρηση τῆς ζωῆς: Λόγοι οικονομικοί, ή διαμόρφωση τῶν ὕλικῶν ὄρων τῆς ζωῆς στήν πρωτεύουσα και στήν ἐπαρχία, αποτελοῦν πολλές φορές τὸ σπουδαιότερο αἴτιο. Ἀφοῦ λοιπὸν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀπὸ τὸν πόλεμο κι' ἔδῳ, ὄχι μόνο δέν ἔγινε τίποτε γιὰ νῶσθη πάλι σὲ ἰσορροπία ἢ πλάστιγγα, ἀλλὰ, ἀντίθετα, τόσες καινούργιες αἰτίες δυσκόλεψαν ἀκόμη περισσότερο τὴ ζωὴ στήν ἐπαρχία, πὼς μπορούσε νὰ μὴ μεγαλώσῃ τὸ κακό;

Ὑστερα ὁμως ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτή, θὰ μπορούσε κανείς νὰ ρωτήσῃ τὸν ἑαυτό του: Καλά, και δέν ὑπάρχουν λοιπὸν, ἔξω ἀπ' τὴν οικονομικὴ αὐτὴ αἰτία, ἄλλοι λόγοι πὸς τραβᾶνε τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰ «ἀστικά κέντρα»; Ἄν ἡ οικονομικὴ ζωὴ ἦταν ὁμοια εὐκόλη (ἢ, καλύτερα, ἔξ ἴσου δύσκολη) κι' ἐκεῖ και στήν ἐπαρχία, ἡ αστυφιλία θὰ ἦταν ἀγνωστή;

Τὴν ἀπάντησιν τὴν ἔχει κανείς ἂν συλλογιστῆ πὼς ποῖν ἀπ' τὸν πόλεμο σὲ ὀρισμένους ἐπαρχίες, τῆς Μακεδονίας λόγου χάρι, ἡ ζωὴ ἦταν πολὺ εὐκολώτερη παρὰ στήν πρωτεύουσα, κι' ὁμως ἀπὸ κεῖ ἀκριβῶς ἐρχόταν τὸ μεγαλύτερο ρεῦμα.

Νὰ ποιῆμε πὼς οἱ ἄλλες ἀνέσεις τῆς ζωῆς, τὰ δῶρα τοῦ πολιτισμοῦ, πὸς συγκεντρώθηκαν στήν πρωτεύουσα μονάχα, ἐρημώθουν τὴν ἐπαρχία, ἀφημένη στήν τύχη τῆς; Σωστό, ἀλλὰ δέν ἀρκεῖ γιὰ ν' ἀποτελέσῃ ἐξήγησιν γενικῆς ἐφαρμογῆς. Πρῶτο γιὰτί, πάλι, κι' ὅπου οἱ ἀνέσεις αὐτῆς ὑπάρχουν, ἡ αστυφιλία δέν λείπει. Ἄλλὰ και χωρὶς αὐτό, ὅποιος ἐγνώρισε ἀπὸ κοντὰ τὸν νέο πὸς ἀφίνει τὴν ἐπαρχία του, ὅπου, πολλές φορές, μπορούσε νὰ ζῆ ἄνετα, και προτιμᾶ νὰ ψυχοῦσῃ στήν Ἀθήνα μὲ χίλιες στερήσεις κι' ἐξευτελισμοὺς κάποτε, ξέρει πὼς δέν εἶναι ἡ καθαντὸ οικονομικὴ ζωὴ οὔτε τὰ «κοιμῶρα» τῆς μοντέρνας ἐποχῆς ἐκεῖνο πὸς μεγαλώνει τὸ συνωστισμό στ' ἀθηναϊκὰ πεζοδρόμια. Τὶ «κοιμῶρα» χαιρέται ὁ μικροῦπάλληλος, πὸς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι νοικοκύρης στὸν τόπο του κι' ὁμως δέν τὸ κουνᾶ ἀπ' τὴν Ἀθήνα —κι' ἄς βλέπῃ και τὸ φθηνότερο ἀκόμη κινηματογραφικὸ θέαμα ἀραιότερα ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ τῶχῃ στήν ἐπαρχία του; Τὸ μεγάλο πλῆθος ἐκείνων πὸς ἔρχονται στήν Ἀθήνα λόγου χάρι κι' ὕστερα δέν θέλουν νὰ ξαναφύγουν, δέν ἔχουν γνωρίσει τίποτε ἀπ' ὅ,τι κάνει τὴν πόλη αὐτὴ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ μίαν ἄλλη, ἐπαρχιακὴ.

Κάτι ἄλλο λοιπὸν τραβᾶει τὸν ἐπαρ-

χώτη τῆς πλειονότητας: Τὸ ὅτι τὰ ἀστικά κέντρα (καί, κυρίως, γιὰ μᾶς ἡ Ἀθήνα—οὔτε γὰρ ὁ Πειραιᾶς) εἶναι ἓνα κλίμα πού ικανοποιεῖ περισσότερο τὴ σημερινή του ἐσωτερικὴ διαμόρφωση:

Πρῶτα-πρῶτα, ἡ ἐπαρχία εἶναι ἓνας τόπος, ὅπου ἀναγκαστικά θὰ νοιώσῃ κανεὶς, περισσότερο ἢ λιγώτερο, τὴ μοναξιά. Οἱ ἀπασχολήσεις τῆς ζωῆς περιορίζονται ἐκεῖ στὶς πρὸ ἀπαραίτητες, ἀπομένουν λοιπὸν περιθώρια σιωπῆς. Ἀλλὰ κι' ὅταν ἀκόμα ὑπάρχουν ἀπασχολήσεις (ἐπαγγελματικὲς ἢ ἄλλες), στὴν ἐπαρχία τοὺς λείπει τὸ συνθετικὸ ἐκείνο χροῖμα πού παίρνουν μόλις, οἱ ἴδιες, μεταφροθῶν στὴ μεγάλη πολιτεία. Δὲν φροθῶνουν λοιπὸν τὴ συνείδηση τόσο πολὺ, τὴν ἀπασχολοῦν, θὰ μλοροῦσε νὰ πῆ κανεὶς, μονάχα σὲ πρῶτο πλάνο, στὸ φόντο τῆς ἢ συνείδηση εἶναι ἐλεύθερη, ζῆ, κινεῖται, δουλεύει μόνη τῆς, συναθροῖται πείρα ζωῆς πού ξεχειλίζει, στὴν ἡσυχία ὥρα, καί, ἂν εἶναι πικρή, τὴν φαρμακώνει. Στὴ μεγάλη πολιτεία εἶναι ἄλλο πράγμα. Καταγίνεται ἴσως κανεὶς μὲ τὰ ἴδια πράγματα—κάποια ἐπαγγελματικὴ δουλειά, λόγον χάρις, σ' ἓνα γραφεῖο—κι' ὁμως ἐδῶ δὲν εἶναι τὰ ἴδια. Στὰ κενά τους, στὰ ἐνδιάμεσα, ἀπάνω τους, κάτω κι' ἀνάμεσά τους, στρομάχονται ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἐντυπώσεις, ἀπὸ ἀσθήματα, ἀπὸ πολύβουη ταραχή. Ἔτσι, κι' ὅταν ἀκόμα ἡ ἐπαγγελματικὴ ἢ ὅποια ἄλλη ἀπασχόληση σταματήσει, ἡ δίνη αὐτῆ τῶν ἐντυπώσεων συνεχίζει τὸ ἀέναο στροβίλισμά της, φτάνει καὶ παραφτάνει γιὰ νὰ γεμίσῃ τὶς ἄδειες ὥρες, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ οὔτε μιά στιγμοῦλα μοναξιάς. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν ἀποζητήτῃ τὴ μεγάλη πολιτεία ὁ ἄνθρωπος πού φοβάται τόσο τὴ μοναξιά;

Ἡ κοινωνικότητα εἶναι, βέβαια, ἓνα εὐτυχημένο χαρακτηριστικὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἐδῶ ὁμως δὲν πρόκειται γιὰ τὴ φυσικὴ κι' εὐεργετικὴ ροπή πρὸς τὴ συν-

τροφικὴ ζωή, ἀλλὰ γιὰ μιά παθολογικὴ ἀποστροφή πρὸς τὴ μοναχικὴ ὥρα. Κι' ὕστερα, τὸ κίνητρο αὐτῆς τῆς ἀποστροφῆς δὲν εἶναι ἡ ροπή πρὸς τὴν κοινωνικότητα: ἡ ἴδια ἀποστροφή δείχνεται καὶ πρὸς τὴ συντροφιά ἐκείνη πού θ' ἄφινε ν' ἀκουστοῦν οἱ ἐσωτερικὲς φωνὲς πού ρωτᾶνε γιὰ τὰ βασικώτερα προβλήματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν μέσα στὴ μοναξιά βρίσκουν εὐκαιρία ν' ἀκουστοῦν οἱ φωνὲς αὐτές, διακριτικὲς καὶ ἤσυχες συνήθως, αὐτό, κι' ὄχι ἡ κοινωνικότητα, φέρνει τὸ ἀπεγνωσμένον κινήγητό τῆς δόποιας συντροφιάς, ἐπειδὴ αὐτὴ θὰ δώσῃ ἀπασχόληση. Σκοπὸς εἶναι νὰ βάλωμε μπρὸς στὰ μάτια μας κάτι πού δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ ἰδοῦμε τὸν κίνδυνον—τὸν ὀλεθρον—πού ἔρχεται. Τὸν ἀφίνομε νὰ ῥθῃ ἀνεμπόδιτος—κι' ἄς ὑπάρχῃ τρόπος σωτηρίας—γιατί λείπει μέσα μας τὸ κοινὸ γίγνη νὰ τὸν ἀντιμετωπίσωμε. Ἄς ἔρθῃ. Φτάνει ἡμεῖς νὰ μὴν τὸν ἰδοῦμε.

Ἐνα ἄλλο, ὕστερα, χαρακτηριστικὸ τῆς ζωῆς μέσα στὴ μεγάλη πολιτεία, χαρακτηριστικὸ πού εὐνοεῖ τὴν ἀστυφιλία, εἶναι ἡ ἀνεύθυνη ζωή. Στὴν ἐπαρχία ὅλοι εἶναι συνήθως γνωστοί—ὑποχρεῶνεται λοιπὸν καθένας νὰ ζῆ ὑπεύθυνα.

Στὴ μεγάλη πόλη μεροδεύεται μέσα στὸ πλῆθος, χάνεται, κρύβεται. Δὲν τὸν βλέπει κανεὶς—τὸ πλῆθος αὐτό, τὸ ἀνόνομο καὶ συγκεχυμένο δὲν εἶναι Κἀπιοις. Ἀφοῦ λοιπὸν μὲ τὸν πυρετὸ πού χαρακτηρίζει τὴν κοινωνικὴν ζωὴ τῆς πολιτείας, μὲ τὸν θόρυβον πού δημιουργεῖ ἡ μυρμηκία πού ζῆ μέσα της, ἐκάμαμε νὰ μὴν ἀκούγονται οἱ ἀντιρροήσεις πού γυρίζει καταπάνω μας ὁ ἴδιος ὁ ἐαυτός μας, μὲ τὸ νὰ χαθοῦμε μέσα στὸ πλῆθος καὶ νὰ γίνωμε ἄγνωστοι ἀποφεύγομε καὶ τὶς ἀντιρροήσεις πού θάχαν οἱ ἄλλοι, οἱ τοιγυριοί μας. Κι' ἐδῶ ὁ ἴδιος παραλογισμός: Ἀντὶ ἡ ἀνάγκη τῆς υπεύθυνης ζωῆς νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ζοῦμε

ἔτσι πὺν νὰ μπορούμε νὰ χαίρομαστε γιὰ τὴν ὑπεύθυνη αὐτὴ ζωὴ, προσπαθοῦμε νὰ γλυτώνομε ἀπ' αὐτοὺς πὺν μᾶς θυμίζουν ὅτι δὲν μπορεῖ κανεὶς παρὰ νὰ ζῆ ὑπεύθυνα: Τοῦ ἐνὸς τοῦ κλείνομε τὰ μάτια νὰ μὴ βλέπη, τοῦ ἄλλου τὸ στόμα, νὰ μὴν ἀκοῦμε τίς φωνές του!

Ἐνα τρίτο, γενικώτερο μάλιστα, χαρακτηριστικὸ τῆς ζωῆς στὴ μεγάλη πολιτεία, χαρακτηριστικὸ πὺν τὴ φέρνει σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας, εἶναι τὸ ὅτι στὴν ἐπαρχία πολὺ εὐκολώτερα μπορεῖ κανεὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ ζωὴ γιὰ κάποιο σκοπὸ.

Οἱ μεγαλοεπιχειρηματίες τοῦ ἀρριθισμοῦ ἴσως μόνο στίς μεγάλες πολιτείες μπορούν νὰ κινήθουν ἀνετα. Ἐνας ἄνθρωπος ὅμως ψυχικὰ συγκροτημένος, πὺν κάτι βιασικὸ θέλει νὰ κάμῃ μὲ τὴ ζωὴ του, θὰ προτιμήσῃ τὴν ἐπαρχία, ὅπου οἱ ὁποιοσδήποτε δυνάμεις του θὰ τοποθετηθούν ἀποτελεσματικώτερα. Ἐνας μορφομένος, ἕνας κρατικὸς λειτουργός, εἶναι κάτι σπουδαῖο στὸν μικρὸ κύκλο τῆς ἐπαρχίας, ἐνῶ μέσα στὴ μεγάλη πολιτεία ἢ σημασία του ξεθωριάζει. Ἐνας δάσκαλος, ἂν τὸν ἰδῆ κανεὶς μέσα στὰ μέτρα τῆς πολιτείας δὲν ἔχει καθόλου τὴν ἐντελῶς κεντρικὴ σημασία πὺν παίρνει ἂν τὸν φανταστῆ κανεὶς σ' ἕνα χωριό. Ἄλλὰ κι' ὁ μικρότερος ἀκόμα δημόσιος υπάλληλος, ἀσήμαντη ροδίτσα στὴν πελώρια κρατικὴ μηχανὴ τῆς πολιτείας,

εἶναι κάτι ἀξιόλογο στὴν ἐπαρχία.

Μολοντοῦτο ἢ μεγάλη πλειονότητα δὲν θέλει καθόλου τὸ περιβάλλον τῆς ἐπαρχίας, πὺν τὴ φωτίζει, τὴν τοποθετεῖ ψηλότερα, τὴν κάνει περιοπτη. Εἶναι γι' αὐτὴν ἀκατανόητη ἢ προτίμηση τοῦ Ἰουλίου Καίσαρα νᾶναι πρῶτος σ' ἕνα χωριὸ παρὰ δευτέρος στὴ Ρώμη. Μήπως ἀπὸ ἑλλειψη τοῦ ἐγωῖσμοῦ πὺν φανερώνει αὐτὴ ἢ προτίμηση; Ὅχι δυστυχῶς, ἀφοῦ ὁ ἐγωῖσμός δείχνεται μὲ τὸ παραπάνω—μόνο πὺν εἶναι ὀλότελα ἄδειος. Μποροῦσε ἄλλωστε τὸ «πρωτεῖο» αὐτὸ νὰ τὸ ἀντιληφθῆ κανεὶς σωστά, μὲ τὸν τρόπο πὺν δείχνει ἐκεῖνο τὸ «ὄ θέλων πρῶτος εἶναι, ἔστω πάντων ἔσχατος», σὺν πρωτεῖο στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἄλλων, καὶ τότε θ' ἄπρεπε καθέννας νὰ τὸ ζητήσῃ ἕνα τέτοιο πρωτεῖο. Γιατί λοιπὸν τόσο τὸ ἀποφεύγομε;

Εἶναι γιὰ τὴν λείπει ἢ ψυχικὴ συγκρότηση. Εἶπαμε: ἕνας ἄνθρωπος πὺν ἔχει συνείδηση κάποιου σκοποῦ καὶ θέλει νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ μὲ τὴ ζωὴ του, δὲν θὰ θεωρήσῃ καταδικη τὸ νὰ τὸν στείλουν—ἂν εἶναι υπάλληλος λόγου χάρι—νὰ δουλέψῃ στὴν ἐπαρχία. Καὶ πολλοὶ θὰ τὴν προτιμήσουν τὴν ἐπαρχία.

Ἄλλὰ ὅταν λείπει ὀλότελα ἢ ψυχικὴ αὐτὴ συγκρότηση; Ἐδῶ ὅμως μπαίνουμε σ' ἕνα κρίσιμο σημεῖο καὶ πρέπει νὰ συνεχίσωμε.

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

Κοπέλλες με Ύαλασιές στολές

.ΝΟΥΒΕΛΛΑ.

Μόλις είχα γυρίσει από τη Μακεδονία. "Ένα συνεργείο υγειονομικό μ' είχε τραβήξει από την Αθήνα, κι' έτσι τρείς μήνες έμεινα μακριά από το Νοσοκομείο. Με χάρρα μου, λοιπόν, ξανάβλεπα ό,τι είχα αφήσει. Τους θαλάμους, τις Άδελφές, τους παληούς άρρώστους. Την πρώτη μέρα ύστερα από το ταξείδι, μόλις βγήκα να περπατήσω λίγο στον κήπο, είδα την Άλίκη και την Λευκή νάναι μαζί. Παραξενεύτηκα και ρώτησα.

Μιά από τις «ιδάσκουσες» μούπε:

—Ναί, είναι άχώριστες. Τό πιο άγριμι και τό πιο ήμερο πρόδατο της Σχολής είναι οι πιο άγαπημένες. Και να δής: Χάρη σ' αυτές κρατά την πειθαρχία ή Παυλίδη αυτό τό ντουέτο είναι τό δεξί της χέρι. Πάει ρολόι αυτή ή τάξη. Τίς θυμάσαι όταν πρωτόρθαν;

"Αν τίς θυμόμουν λέει! Έγώ τίς πρωτοδέχτηκα. Ήμουνα τότε στο νοσοκομείο βοηθός της Διευθύνουσας και είχα πάρει άπάνω μου τίς έγγραφές για τό Σχολή. Από τό γραφείο μας περνούσαν ένα πλήθος δεκαοχτάχρονα και μεγαλύτερα κορίτσια —μέχρι τό 25 έλεγε ό κανονισμός— που ζητούσαν πληροφορίες, έδιναν αίτήσεις, διάβαζαν κανονισμούς.

Η Άλίκη ήρθε ένα πρωινό μονάχη της στο γραφείο. Μούκανε έντύπωση από την πρώτη στιγμή. Φορούσε ένα νόστιμο και λουσάτο φορεματάκι που έδειχνε πώς αυτή που τό φορούσε κάθε άλλο παρά δουλειά ζητούσε. Είχε ένα άερα έπάνω της που σέ ξάφνιαζε. Μάς είπε όρθα κοφτά πώς δέν ήταν για να γίνη Άδελφή. Ήθελε να σπουδάση γιατρός, αλλά μία που δέν μπορούσε, της έρχόταν βολικό για τώρα να γίνη βοηθήτρια της Σχολής.

—Αυτό άλλωστε συνηρίζεται κι' έξω, πρόσθεσε έπιγραμματικά κοιτώντας έπιμονα την Διευθύνουσα.

Η Διευθύνουσα που δέν ήταν συνειδησμένη σέ τέτοια, είδε κι' έπαθε ως που να συνέλθω από τό ύφος της ύποψήφιας μέ τον πολύ τουπέ. Στην άρχή κι' οι δυό μας την περάσαμε για ξένη. Είχε όμωσ γεννηθή στο έξωτερικό κι' ήξερε τρείς γλώσσες. Είχε βγάλει κολλέγιο. Και φαινόταν πώς ψέμματα δέν έλεγε.

"Όλες αυτές τίς πληροφορίες μάς τίς έδινε μιλώντας γρήγορα και κοφτά, κτυπώντας μ' άφέλεια τό δάκτυλό της στην μεγάλη κόκκινη τσάντα της.

Την Λευκή την έφερε την άλλη μέρα τό πρωί ή Άγγέλα, ή προϊσταμένη του Α' χειρουργείου. Ήταν ένα καλοδεμένο ψηλό κορίτσι ντυμένο στα μαύρα, μ' ένα πολύ παιδικό πρόσωπο και μέ μεγάλα άθωα μάτια που κυττούσαν κάτω. Η Άγγέλα από πριν μούχε πη την ιστορία της όρφάνιας της.

Δεχτήκαμε την Λευκή μ' όση μπορούσαμε καλωσύνη. Η Διευθύνουσα άφησε τό δουλειά της για να την καλωσορίση και για να την κολακέψη μάλιστα και λίγο βρήκε και της είπε:

—Δέν ξέρετε πόσο ταιριάζει στο εύγενικό έπάγγελμα της Άδελφής τόνομά σας. Σκεφθήτε, δεσποινίς μου, αύριο μεθαύριο, που θα φορέσετε την άσπρη στολή σας, πόσο όρθα θα κτυπά σ' αυτή, οι άρρωστοι να σας καλούν «Άδελφή Λευκή». Τόνομά σας είναι ένα κεφάλαιο για μία Άδελφή νοσηλείας. Θα σας βοηθήση πολύ στην σταδιοδρομία σας.

Τό κορίτσι δέν είπε τίποτα. Μού φάνηκε πώς είδα την Άγγέλα να κουνά έλαφρά τό κεφάλι. Έγώ σκέφτηκα, άς είχε τό κορίτσι τους γονιούς του και άς τουλείπαν τό υπόλοιπα.

"Όλα αυτά μούρθαν ζωντανά στο μυαλό καθώς έβλεπα τίς διαφορετικές αυτές κοπέλλες να κάνουν τόσο καλή παρέα. Τίς χάρηκε τό μάτι μου, καθώς τίς αντίκρισα, μέσ' στις χαριτωμένες θαλασσιές στολές τους, ανάμεσα στα πράσινα φυλλώματα. Άλήθεια, πόσο ίσοπεδάινε τους χαρακτήρες ή ζωή μέσα στο Ίδρυμα. Έκει πάνω στην έπαρχία που ήμουνα, σκεφτόμουνα καμμιά φορά την Λευκή. Σεμνή, ύπομονητική, γλυκομίλητη, καθώς την γνώρισα, έλεγα πώς θα γινόταν μία καλή Άδελφή. Μά στην Άλίκη δέν πήγαινε ό νοός μου. Την είχα φευγάτη από την Σχολή. Έλεγα πώς από την πρώτη βδομάδα κι' όλας δέν θα κρατούσε, δέν θα μπορούσε ν' άνθιξη την κλεισούρα. Μά να, που και τ' άγριμια μου παίρνουν εύκολα σέ ζυγό.

.....
Πόσες κοπέλλες μέ θαλασσιές στολές

δέν είχαν σουλατσάρει στον κήπο με τις φτελιές;

—Όσες πέρασαν απ' την Σχολή για τόν κήπο με τις φτελιές έχουν κάτι καλό να πούν. Ο κηπάκος με τὰ ψηλά δένδρα, τήν μπόλικη βροσιά, ήταν ό κήπος τών κοριτσιών πού φοιτούσαν στην Σχολή Άδελφών.

Σ' αυτό τó πράσινο άπόσκιμο με τὰ μικρά παρτίρια, έβλεπες στις λιόλουστες μέρες νά κατασταλαζουν όλες οι μαθήτριες. Κάθε φορά τήν ίδια ώρα ύστερα από τó γέιμα άφιναν τόν «οίκο» και δυό-δυό άνέβαιναν πρós τ' άπάνω. Ψηλόλιγνες και λιγερές μέσα στις κλειστές θαλασσιές τους μπλουζές με τις λευκές γραβάτες, με καμύρι περνούσαν τήν αύλή, κρατώντας στο χέρι τετράδια ή βιβλία. Και τήν ώρα πού οι μαθήτριες άνέβαιναν, κατηφόριζαν από τὰ ψηλάματα τής κουζίνας, με τó άργό κουπιστό ραχατλιδικό βήμα τους οι τετράπαχες γάτες—τὰ θρεφτάρια αυτά κάθε νοσοκομείου—με τὰ πλούσια προσγούλια και τις παραγεμισμένες κοιλιές. Οι μαθήτριες πηγαίναν στον κήπο τους για νά διαβάσουν κι' οι γάτες για νά χωνέψουν.

Γιά όλους είχε γίνει νόμος πώς ό κήπος με τις φτελιές άνήκει στις μαθήτριες. Χωρισμένες σε παρέες δυό-δυό, τρείς-τρείς, πότε περπατώντας, πότε καθισμένες στα παγκάκια, κρυφογελοῦσαν και φιλοκοιδέντιαζαν. Είχανε βίβαια και τὰ βιβλία ή τὰ τετράδια με τις σημειώσεις τής ανατομίας και τής νοσηλευτικής μαζί τους, μά σπάνια διάβαζαν.—Τό άπομεσήμερο δέν ήταν ποτέ του για διάβασμα, άς λένε ό,τι θέλουν οι διδάσκουσες.—Είχαν άλλωστε τόσα να πούνε μεταξύ τους, τώρα πού δέν είχαν καμιά επίδλεψη!

Ροδέλα πήγαινε ή γλωσσίστα τους. Σε τίποτα δέν σταματούσε ή κοριτσιάτικη γρίνια, πού με τόν περιορισμό τής έξόδου όλο και μεγάλωνε. Τί πικροπαράπονα θάχουν νά πούν οι φτελιές αν μπορούσαν νά μιλούσαν!

—Δέν είναι ζωή αύτή, έλεγε ή Άλίκη στη Λευκή. Δέν υποφέρεται τó κλεισίμο. Τί νά κάνω έγώ τόν περίπατο με τήν στολή και έτούτες τις ώρες στον κήπο; Καλή είναι βέβαια ή δις Παυλίδου. Μά όλο τὰ ίδια και τὰ ίδια. Κι' έπειτα αυτές οι τυπικόττες. Δέν βάταν σε παρακαλώ καλά νά μάς άφιναν νά φοράμε κι' έδω μέσα τὰ φουστάνια μας;

—Μ' άρχισες πάλι Άλίκη, τὰ δικά σου; Δέν βρισκόμαστε στα σπítια μας. Τί είδους σκολειό βάτανε αν ή καθεμιά μας έκα-

νε ό,τι ήθελε.

Μά δέν βάταν ώραία, έστω για τó μεσημέρι, αντί τó μονοκόμμο έτούτο έγχώριο με τó γραβατόν νά φορούσα τó ταγεράκι μου ή τήν πλισεδένια μου φούστα; Τί θάβλαφε, σε παρακαλώ, τήν πειθαρχία νά φορούσα έστω και για λίγο, αντίς έτούτα τὰ άχαρα πάνια παπούτσια, ένα γοβάκι τής πρακοπής; Μά δέν θάρθη ή μέρα τής έξόδου; Τότε θά δής τί θά φορώ!

—Άλίκη νά σε χαρώ μη σκέφτεσαι τó έξω. Είναι τόσο ήσυχα και καλά έδώ μέσα, είπε, κόβοντας άπότομα τήν κουβέντα ή Λευκή.

*

Κι' ήρθε ή μέρα ή ποθητή, πάρχισε τó δεύτερο έξάμηνο. Έπί τέλους τελείωσε ή άπομόνωση. Τά κορίτσια άρχισαν νά νοΐθουν καλλίτερα τήν ζωή στο ίδρυμα. Οι άνάσες τους γίνανε πιο γρήγορες τις τελευταίες μέρες. Έπειτα ή συγκίνηση, πώς ή άνέβουν στους θαλάμους! Έξη μήνες έτοιμασία για αύτή τή στιγμή. Μεγάλη ύπόθεση ό θάλαμος! Έκει ένας όλόκληρος κόσμος πού τόν έβλεπαν από μακριά. Άρρωστοι, γιατροί, νοσηλείες, πρακτική, χίλια δυό.

Από μέρες ή κάθε μια δοκιμάζει τήν μπλουζα της. Τήν σταυρωτή άσπρη μπλουζα με τὰ κοντά μανίκια και τὰ διακριτικά τής Σχολής. Τήν μπλουζα με τὰ κολαριστά μανικέτια πούχουν τήν κόκκινη κεντημένη γραμμή τ' άνεβατού. Αυτό τó σημαδάκι, πού σημαίνει μαθήτρια τής Σχολής στην πρώτη τάξη.

Τώρα πού οι μπλουζες έτοιμασθήκαν και τελείωσαν οι δοκιμές μια γρήγορη ματιά στην «διδασχθείσα ύλη». Άν αύριο στο θάλαμο ό γιατρός ρωτήση πού είναι ή «σφαγίτις φλέψ»; Κι' αν ρωτήση ό Διευθυντής τής Κλινικής ποιά είναι ή ένέργεια του «δελταειδούς»; Δός του, λοιπόν, έπαναλήψεις. Τά ξέρουν απ' έξω κι' άνακατωτά. Άύριο οι γιατροί δέν θά έξετάζουν άρρώστους, θά έξετάζουν αυτές, τις μαθήτριες, πού για πρώτη μέρα φόρεσαν τήν στολή τους, τήν στολή με τὰ κολαριστά μανικέτια και τó διακριτικό.

.....

Κι' ήρθε ή μέρα τής προσμονής. Η δις Παυλίδου πρῶι-πρῶι πήρε τήν κάθε μια και πήγε στο τμήμα της. Έκανε και τις άπαραίτητες συστάσεις. Είπε τὰ πιο καλά λόγια στις υπεύθυνες τών θαλάμων ξεχωριστά για κάθε μια και μ' ένα τελευταίο μειδίαμα πού τόσο θάρρος έδωκε σ' όλες τις

ἄφησε στὰ χέρια τῶν προϊσταμένων.

Τὸ ἀπομεσήμερο ξεχούθησαν ὅλες οἱ πρωτοετίες στὸν κήπο. Οἱ γάτες καθὼς τὶς εἶδαν ὅλες στὸ πόδι κι' ὄρθιες ἀπόρησαν. Τί πάθανε, εἶπανε μὲ τί γατίσια γλώσσα τοὺς αὐτὲς ποὺ πάντα δυο-δυὸ ἤσυχχα σκορπούσαν στὶς ἄκρες τοῦ κήπου κι' εἶναι μαζωμένες κι' ἀναστατωμένες; Καὶ καθὼς ἤτανε ξεπλωμένες σηκώσαν τὰ μουσουδάκια τοὺς καὶ μυρίζαν τὸν ἀέρα γιὰ νὰ καταλάβουν τί συνέβαινε. Κι' οἱ φτελιές κατέβασαν τὰ κλωνάρια τοὺς γιὰ νὰ πέρνουν καλλίτερα τὰ γρήγορα, τὰ μασημένα λόγια τῶν κοριτσιῶν. Εἶχαν καιρὸ νὰ δοῦν στὸν πάντα ἡμερο ἴσκι οὗς τέτοια φασαρία. Ἡ φτελιὰ ἢ ψηλὴ μὲ τὴ γέριχη κορμωστασιά ἔλεγε στὶς ἄλλες πὼς κάθε χρόνο θυμάται ἀπὸ τότε ποὺ φτιάχτηκε ὁ «Οἶκος τῶν Ἀδελφῶν», ὅταν οἱ κοπέλλες φορέσαν τὸ κόκκινο σερίφι, πάντα τὴν πρώτη μέρα τέτοιος σαματᾶς γινόταν. Τὸ θυμηθῆκανε κι' ἄλλες κι' ἔπαψαν νὰ κουνᾶνε τὰ φύλλα τοὺς γιὰ ν' ἀκοῦνε καλλίτερα τί τοιρίζαν τὰ κορίτσια.

—Ὅλες τοὺς εἶναι μοχθηρές. ἔλεγε ἡ μιὰ.

—Καμμιά προϊσταμένη δὲν μᾶς χωνεύει.

—Συνομότησαν ὅλες τοὺς ἐναντίον μας.

—Εἶδες ποὺ οἱ καθαρίστριες ἀρρώστησαν μονομιά;

—Ἀκούς ἐκεῖ νὰ μὲ βάλῃ νὰ σφουγγαρίσω τὸ ὄφφι.

—Θέλουν νὰ μᾶς ξευτελίσουν γιὰτί εἶμαστε μορφωμένες. Κι' εἶδες τί κακία ποὺ σοῦχουν! Σὲ σφάζουν μὲ τὸ μπαμπάκι.

Κι' ἔλεγαν κι' ἔλεγαν καὶ ὅλο πετοῦσαν ρόδα τὰ μάγουλα.

Ἀπάνω ὅμως ποῦχε φουντώσει ἡ φασαρία φάνηκε στὸ ἀσφαλτοστρωμένο δρομάκι ἢ δις Παυλίδου. Ἦταν ντυμένη καὶ ἔτοιμη γιὰ ἐξω—τὸ ταγεράκι τῆς αὐτὸ εἰδειχνε.

Ἀμέσως ὁ σαματᾶς σταμάτησε.

—Ἐ! παιδιά, φώναξε, ἐξω ἀπὸ τὸ πεζούλι, χωρὶς νὰ μίπὶ στὸ κηπάκι, πὼς τὰ πηγατε σήμερα; Δὲν ἀμφιβάλλω ὠραῖα.

Μουδιάσανε τὰ παπαγαλάκια, ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγο μιλοῦσαν ὅλα μαζί. Καμμιά δὲν εἶπε τίποτα. Τὰ δένδρα ρίζανε ἀπότομα πυκνὸ ἴσκι. Σὰν νᾶχε πέσει στὸν κήπο σύννεφο. Τὸ ποῦσι μπόδαγε τὰ κορίτσια νὰ προσέξουν τὸ ἀγαπημένο μεϊδιαμα τῆς δασκάλας τοὺς.

Τὸν πάγο τὸν ἔσπασε ἡ φωνὴ τῆς Ἀλικῆς:

—Ὁραῖα καὶ παράξενα, δις Παυλίδου.

Μόνο λιγούλακι διαφορετικὴ εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀπ' ὅτι μᾶς λέγατε.

—Καλὰ παιδιά, θὰ τὰ ποῦμε αὔριο. Μὲ συγχωρεῖτε ἐμένα, γιὰτί εἶμαι λίγο βιαστικὴ. Χαίρετε παιδιά.

—Χαίρετε εἶπαν ξερὰ καὶ μουδιασμένα οἱ μαθήτριες.

Γύρισε ἡ μιὰ καὶ κύτταξε τὴν ἄλλη χωρὶς νὰ λέν τίποτε. Ἐπειτα ἀμίλητες κυττοῦσαν τὴν δασκάλα τοὺς καθὼς ξεμάκραινε. Τὴν βουδαμάρα τοὺς διάλυσε ἡ φωνὴ τῆς Ἀλικῆς.

—Μπαῦ-μπαῦ, δις Παυλίδου, χαίρετε, χαίρετε.

Αὐτὸς ὁ χαιρετισμὸς μὲ τὴν τραδηγμένη φιλὴ φωνὴ ἔφερε ἀναστάτωση στὸν κηποκόσμο. Οἱ μαθήτριες γύρισαν κι' εἶδαν παράξενα τὴν Ἀλική, ποὺ ἀκόμα ἀνοιγόκλεινε τὰ δάκτυλα πρὸς τὴν παλάμη, χαιρετώντας ὅπως κάνουν τὰ μικρὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς δασκάλας τοὺς.

Αὐτὸ τὸ χαίρετε, χαίρετε, τὸ μπαῦ-μπαῦ μὲ τὸ χαδιάρικο καὶ κοροϊδευτικὸ τόνο καὶ τὸν μωρουδιάστικο χαιρετισμὸ εἶχε τὴν σημασία του γιὰ αὐτὴν τὴν τάξη.

Ὅταν ἤθελαν κάποιοι νὰ κοροϊδεύουν ἔτσι τὸν χαιρετοῦσαν. Ἦταν τὸ σύνθημα τῆς τάξης. Ἡ μυστικὴ ἄμυνα γιὰ ὄσους δὲν χώνευαν.

Καὶ τώρα τὴν πρώτη σαστισμάρα γιὰ τὸ τοληρὸ πείραγμα—καμμιά δὲν φανταζόταν πὼς θαρθούνε ἔτσι τὰ πράγματα νὰ ποῦνε καὶ στὴν δεσποινίδα Παυλίδου τὸ μπαῦ-μπαῦ—τὴν διαδέχτηκε τὸ ξέσπασμα.

—Χαίρετε, χαίρετε, φώναξαν ὅλες μαζί, κάνοντας τὸ χαδιάρικο χαιρετισμὸ καὶ στὴν Παυλίδου ποὺ εἶχε κι' ὅλας ξεμακρύνει καὶ δὲν ἄκουσε τίποτα.

Μ' αὐτὸ τοὺς τὸ πείραγμα ἐνωίωσαν πὼς ὅλες γίνηκαν ἕνα.

Σήμερα κατάλαβαν. Μπήκε γιὰ καλὰ στὸ κεφάλι τοὺς, πὼς ἄλλο ἢ δουλειὰ κι' ἄλλο τὰ κοριτσιίστικα ὄνειρα.

Τώρα ξέρουν τί σημαίνει θάλαμος καὶ τί σοῖ πράγμα εἶναι ὁ προϊστάμενος κι' οἱ ὑπεύθυνες. Ὅχι, λοιπόν, φιλίες καὶ κουβέντες μ' αὐτές. Νὰ μπορούσαν τοῦλάχιστο νὰ διπλοαμπάρωναν τὸν κηπάκο τοὺς;

Δὲν πρόφθασαν νὰ ἀποτελειώσουν μέσα τοὺς τὶς σκέψεις κι' ἀμέσως διώχτηκαν τὰ γατιά. Ποῦ βρῆκαν αὐτὴ τὴ γρηγοράδα; Τὰ κινήσαν μέχρι τὴν κουζίνα. Καὶ τὰ καῦμένα τὰ γατιά ἀνεβασμένα στὰ πεζούλια τῆς κουζίνας δὲν ἤξεραν τί νὰ ποῦνε. Μιὰ κυττοῦσαν κατὰ τὸν κήπο καὶ μιὰ κατὰ τὴ μεριά τοῦφουε ἢ Παυλίδου κατὰ λέγον μετα-

ξύ τους. Μιά μάλιστα σταχτόμαυρη γάτα, με δυο ώραια παρδαλά μάτια, τ'όνα πράσινο και τάλλο καστανό φαίνεται, πώς κάτι έλεγε στις άλλες. Τάχε μ' αυτή την δασκάλα. "Αν αυτή δέν περνούσε, αυτές δέν θάχαναν τόν μεσημεριάτικο ύπνο τους... Κι' ήταν τόσο ώραια σήμερα με την λιακάδα στον κήπο...

*

Και ή τάξη μπήκε στον δρόμο της. Τράβηξε την πορεία που πριν απ' αυτές είχαν τραβήξει κι' άλλες τάξεις. Οι μαθήτρίες άφησαν τά όνειρα και μπήκαν στην δουλειά. Γινήκαν νοσοκόμες. Τό πρωϊ στον θάλαμο, τ' άπόγευμα στο θρανίο. Και πάει τώρα για πάντα ή αυστηρή επιτήρηση. "Αρχισαν οι έξοδοι. Καθ' ένα απ' τά κορίτσια μας είχε την έλευθερία πούθελε. Μιά φορά την βδομάδα έφευγε τ' άπομεσήμερο και γύριζε στο νοσοκομείο, είτε τó βράδυ στις έννιά, είτε τ' άλλο πρωϊνό στις έπτά. Δέν είχε να δώση λόγο σε κανένα. Τ' άπογευμάτά τους τά περνούσαν πέρα-δώθε. Και τά βράδια, όσες είχαν τις οικογένειές τους στην "Αθήνα κοιμόντουσαν στα σπίτια τους. Μα κι' όσες ήταν από την έπαρχία πάλι δέν τούς άρεσε να κοιμούνται στην Σχολή. Κάποιο συγγενικό σπίτι προτιμούσαν για να κουριασούν.

Αυτό ήταν ή περιόδητη έξοδος.

Τις πρώτες φορές ή Λευκή και ή "Αλίκη οι άχώριστες βγαίνουν πάντα μαζί. "Επειτα ή "Αλίκη άλλαξε την ήμέρα της. Κι' ή Λευκή τότες έδβαινε με την "Αγγέλα. Πέρασε πολύς καιρός κι' ή φιλία της "Αλίκης και

της Λευκής δέν άλλαξε. Μόνο πού ή "Αλίκη καμμιά φορά ήταν σαν μουδιασμένη. "Ηθελε κάτι να πη κι' όλο σταματούσε. Κυτούσε τ' άθωα μεγάλα μάτια της φίλης και σαν να κόμπιαζε. Κι' ή Λευκή καταλάβαινε πώς ή "Αλίκη είχε τά μυστικά της.

"Ητανε βέβαια φίλες με είχαν τόσο αλλοιωτικό ή κάθε μία τους χαρακτήρα. "Ημιά σοβαρή λιγομίλητη. "Η άλλη πεταχτή, άλλέγρα, σκερτσάζα. Κι' όσο πήγαινε τώρα με τις έξόδους ή άλλεγοσύνη της "Αλίκης όλο και μεγάλωνε. "Όλος ό κόσμος είχε να κάνη με τó κέφι της. Μιά φορά κι' όλας πούχαν έξοδο οι μισές μαθήτρίες— ήταν μεγάλη γιορτή—κι' ή Λευκή πρότεινε στην "Αλίκη να περάσουν τις δυο μέρες μαζί με την "Αγγέλα, είτε μιά κουδέντα πού έδειχνε πώς κάτι χώριζε τώρα την "Αλίκη από την Λευκή. *

—"Άκου, Λευκούλα μου, ξέρεις πόσο σ' αγαπώ, μα δέν σου κάνω την χάρη πού ζητάς. Δέν έρχομαι μαζί σας. "Εσείς θά περάσετε αλλοιώς. "Εγώ, παιδί μου, θέλω και τó γλεντάκι μου. Μ' άρέσουν τά πολλά φώτα, οι μουσικές, ό χορός, ή εύθυμη παρέα. "Αρκető τó βάσανο της δουλειάς όλόκληρη την βδομάδα. Πρέπει να ξεσκάσω και λίγα.

Και σε λίγα, σαν ν' άπαντούσε σε κάτι πού μπορούσε να σκεφτόταν ή Λευκή.

—Μη φοβάσαι όμως για μένα. Ξέρεις πώς τó μυαλό δέν μου λείπει. "Α! όλα κι' όλα προσέχω Λευκούλα μου.

.....
(Συνέχεια στο έπόμενο)

T. ΠΑΡΜΕΝΑΣ

Ν Ε Α Ζ Ω Η

Θάσαι γερτός στους στίχους μου κ' έγώ σ' αφάρτα, στα παντοτεινά θά σ' οδηγώ: Πάνω απ' τόν πόνο.

Πέρ' απ' τά βουθά φαντάσματα τού «χτές» και τις σκιές

με τó φριχτό κατηγορή πού σκοτεινό, γύρω σου, έστησαν γορό.

Πάνω απ' τά μάταια κ' έψήμερα: τ' άθόρματα και τά πυροτεχνήματα τού «σήμερα»

Πέρ' από τούς άνέμους,

τούς πολέμους,

τούς καιρούς τών μύρων, ξάλλινον σταυρών και τών φυγών τών σκληρωμένων.

Στό λυκαυγές νέας ζωής ή' άπλίσουμε φτερά γαλήνη,

φθός,

πρωτόγονη χαρά

τ' άλλος της τρυφερής καρδιάς σου θά πρα-
βνσι.

Τά μάταια βάρη θά τ' αφήσουμε,

όλα

στη γή.

Πανάλαφρος έγώ,

Πανάλαφρος κ' έγώ

σ' αφάρτα, στα παντοτεινά θά σ' οδηγώ.

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΑΠΟΨΕΙΣ

Έχω μπροστά μου ένα βιβλίο, πού, από μιάν άποψη, σάν νά διαφεύδη τó άρθρο «πεινασμένος λαός» τού Π. Μελίτη, πού βλέπει ó αναγνώστης σέ τούτο τó τεύχος. Πρόκειται γιά τó βιβλίο «Μεταξύ τών δύο πολέμων, 1925-1940. Ύπό Σεραφεϊμ Παπακώστα». Διαβάζοντας τó βιβλίο αυτό θά σκεφθή κανείς óτι ó λαός τούτος δέν ήταν καί τόσο πεινασμένος πνευματικά, μιá και είχε στή διάθεσή του τόση τροφή, όση βλέπει κανείς στις σελίδες πού έχει μπροστά του. Γιατί τούτο τó βιβλίο είναι μιá ανασκόπηση έκείνων πού είχε γράψει τó περιοδικό «Ζωή» στό μεσοπόλεμο—άνάμεσα σέ κοινωνίες τών εθνών, μεγαλόστομες έπαγγελίες, χρυσούς αιώνες καί τά τέτοια—καί ειδικώτερα, από τó 1925 ώς τó 1940 σχετικά μέ τó πού βαδίζομε. Είναι μιá ανασκόπηση τού πολιτισμού μας, όχι από δεύτερη, μά από πρώτη πηγή, σέ άμεση έπαφή μέ τήν καθημερινή πραγματικότητα τής ζωής, άτομικής, κοινωνικής, διεθνούς. Τής ζωής όπως έμφανίζεται, μέ τίς χίλιες δύο λεπτομέρειες, καί όμως, χωρίς οί λεπτομέρειες νά προβάλλουν σκόρπιες κι' ασυνάρτητες. Ίσα ίσα έμφανίζουν μιάν ένότητα, μιá βασική γραμμή, πού προβλέπεται αίτιοκρατικά α priori κι' όμως άλάθευτα έπαληθεύεται καί μαρτυρείται εκ τών ύστέρων, από τήν έμπειρία πού απέκτησαμε—καί μέ τί έξοδα!—μιá γενεά τώρα!

Καί αυτό είναι τó πρωταρχικό πού μάς δίδει τούτο τó βιβλίο, από τήν άποψη πού ένδιαφέρει κατά πρώτο λόγο τής «Ακτίνας». Τó βιβλίο έχει ύλικό πλούσιο σέ θέματα (έκπλήσσεται κανείς, όταν βλέπη τόση περιεκτικότητα, τόσον πλούτο θεμάτων σέ 420 σελίδες) κι' όμως σφιχτοδεμένο μέ τή χριστιανική αίτιοκρατική θεώρηση της πορείας τών ανθρώπων γεγονότων. Ό,τι έγινε τούτο τόν καιρό, έχει ανάμεσα στής χιλιάδες εκφάνσεις του, μιάν άπράνταχτη συνοχή. Τή συνοχή αίτίας καί αποτέλεσμα. Καί έπειδή μέσα στό «πάντα ρεΐ» ή αίτιώδης αύτή συνοχή μένει ακατάλυτη, γι' αυτό μπορείς κι' από τώρα νά προβλέπη

τό μέλλον, όπως άποδείχθηκε πώς είχε προβλεφθή από τή χριστιανική σκέψη καί τó παρόν: Άποστασία, σάν αίτιο, συμφορά κι' όλεθρος σάν άποτέλεσμα. Νά τó βλέπη αυτό καί «έξ ύστέρου», χειροπιαστό, ανάγλυφο, ζωντανό, καμμιά φορά τραγικά ζωντανό, στής άναριθμητες έκδηλώσεις πού πήρε ó πολιτισμός μας τά τελευταία χρόνια, είναι κάτι πού χρειάζεται άπαραίτητα γιά τήν πνευματική τροφοδοσία τού λαού μας. Ή τροφοδοσία αύτή είχε γίνει ταχτικά στά χρόνια τού μεσοπολέμου σέ μορφή έπικαιρών άρθρων. Τώρα προσφέρεται συμπυκνωμένη. Καί στή μιá φορά καί στήν άλλη είναι ευεργετική. Ό,τι χρειάζεται γιά τόν πνευματικά «πεινασμένο λαό» μας.

*

Εΐπαν στόν Thomas Mann νά γυρίση στή Γερμανία, γιά νά βοηθήση στήν πνευματική Άναγέννηση τής πατρίδας του. Χιλιάδες τόν ίκέτευσαν, τά ραδιόφωνα έπιστρατεύθηκαν γιά νά τόν συγκινήσουν. Κι' αυτός, από τήν Άμερική, όπου είχε καταφυγή κατά τήν κυριαρχία τού Χίτλερ, τούς στέλνει μιá πανταχούσα καί τούς λέει, όρθά κοφτά, πώς δέν μπορεί ν' άφήση τώρα τή δεύτερη πατρίδα του πού τόσο τόν περιποιήθηκε, γιά νά ξαναγυρίση στούς Γερμανούς, ξεχνώντας πώς τού φέρθηκαν! «Έχει άδικο; Καθόλου. Μόνο πού, στό μεταξύ, χριστιανοί ήγέτες σάν τόν Niemöller, πού πέρασαν τά χιτλερικά χρόνια όχι στήν άνεση τής Άμερικής μά στά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, μένουν στήν Γερμανία κι' ανασκουμπώνονται στήν ιερή προσπάθεια πώς ν' άποτοξινώσουν τόν λαό αυτό!

Άς δη' ó γερμανικός λαός, κι' όχι μόνο ó γερμανικός, μιá φορά άκόμα, τί διαφέρει ή χριστιανική από τήν εξωχριστιανική διάνοηση.

*

Κριτική, βέβαια, γιά τήν εκπαίδευσή μας, μά όχι άπαισιοδοξία! Κι' άν καμμιá άπαισιοδοξία σκέψη πέρασε από τó νοú μας, έρχονται νά τήν διαλύσουν χαρούμενες έκδηλώσεις τής νέας δασκαλικής γενιάς μας. Νά, λόγω χάρη, ένα γράμμα πού τó στέλνουν είκοσι πέντε νέες

δασκάλους ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης, γεμᾶτο ὑ-
γεία, γεμᾶτο δύναμη, γεμᾶτο ἐλπίδες. Μὲ
ἀκριβῆ ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς τοῦ δα-
σκάλου, μὲ καύχησι γιὰ τὴν ἀποστολὴ αὐ-
τῆ, ἀντὶ γιὰ τὴν συνειθισμένη ἡττοπάθεια
καὶ κακομοιρία, μὲ μελέτῃ ποῦ ξεπερνᾷ τῆς
γενικότερης καὶ φθάνει στὴ σύλληψιν τῆς
συγκεκριμένης μορφῆς. Τέτοια γράμματα,
γεμᾶτα παλμὸ κι' ἐνθουσιασμὸ μ' ἐπίγνω-
ση ποῦ δίνει σταθερότητα..... πόσο περι-
σότερο τὰ χρειάζεται τὸ Ἔθνος, ἀπὸ με-
ρικές «σοφές» φλυαρίες!

*

Μὲ τέτοιους δασκάλους, δὲν εἶναι ἐκπλη-
ξη πῶς ἡ νέα ζωὴ στὴν παιδεία
μας φαίνεται καὶ στοὺς μαθητὲς
καὶ μαθήτριες. Ἄχ, αὐτὴ ἡ κλε-
ψύδα, νὰ μὴ μ' ἀφίνῃ νὰ ἐμφανίσω τῆς
τόσες μορφές, ποῦ ὅλο καὶ περισσότερο
παρουσιάζει! Ἐχομε, πρῶτὰ τὸ κατηχη-
τικὸ σχολεῖο καὶ τῆς μαθητικῆς ὁμάδας γύ-
ρω σ' αὐτό. Ἄκουσα νὰ λένε πῶς δίδει
μονομερῆ ἀγωγή! Τόσο μονομερῆ, ποῦ στῆς
ἐορτές τῶν Χριστογεννῶν εἶδα μιὰ καλ-
λιτεχνικὴ ἔκθεσι τῶν μαθητῶν, ποῦ ἦταν ἡ
πιὸ εὐχάριστη ἐκπληξη. Ποτὲ δὲν θὰ ἐπί-
στευε κανεὶς πῶς τὰ παιδιὰ μας μπορού-
σαν νὰ παρουσιάσουν τέτοια ἐκθέματα. Ζω-
γραφικὴ κυρίως σὲ ποικίλες μορφές, μὰ
καὶ κάθε λογῆς κομψὴ χειροτεχνία. Τὸ αἰ-
σθημα ποῦ καλοῦ, τοῦ ὁμορφου... μὰ ἀπὸ
ποῦ θὰ ξεπηδήσῃ παρὰ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ποῦ
τῆς ὁμορφαίνει ἡ χριστιανικὴ ἀγωγή!

Δὲν ἀντέχω στὸν πειρασμὸ, ν' ἀναφέρω
καὶ κάτι ἄλλο: Πόσο συγκινητικὰ ἦταν τὰ
γράμματα τῶν μαθητῶν κάποιου ἐκπαι-
δευτηρίου στὴ Θεσσαλία, ποῦ (σήμερα γί-
νονται αὐτὰ!) δὲν ἤξεραν πῶς νὰ ἐκδηλώ-
σουν τὴ στοργὴ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη τους
πρὸς τὸν προϊστάμενο τοῦ ἐκπαιδευτηρίου
τους, καὶ μὰς ζήτησαν νὰ τῆς βοηθήσωμε,
στέλλοντάς τους τόμους τῶν «Ἀκτίνων» καλ-
λιτεχνικὰ δεμένους. Καὶ νὰ βλέπατε τὰ ὁ-
μορφα, μὰ καὶ τόσο ζωντανὰ γράμματα ποῦ
ἔστειλαν! Καὶ τόσα ἄλλα παρόμοια!

Ὅ,τι κι' ἂν διαβάσῃς στὴν πολιτικῆ σου
ἐφημερίδα σήμερα, ἀναγνώστη μου, ὅ,τι
γκρίνια κι' ἂν σοῦ φέρῃ ὁ δρόμος, ἢ τὸ
καφνεῖο, ἢ τὸ σπῆτι σου, μὴν τοὺς πολυ-
δῶσαι σημασία. Ἄνοιξτε τὰ παράθυρα. Νά
τας, ὁ ἥλιος, γεμᾶτος φῶς, σκορπίζει τὴ
χαρὰ του. Ἴσως τὸ χαρούμενο, ζωογόνον
φῶς του νὰ μὴ φαίνεται ἀκόμη παντοῦ. Θὰ
φανῆ ὅμως, σὸ πείσμα ὄλων τῶν «μεγά-

λων γεγονότων», τῶν ἐξελιξῶν καὶ τῶν συ-
ναφῶν. Μὴν ἀμφιβάλλῃς γι' αὐτό!

*

Πολλοὶ νέοι καταπιάνονται μὲ τὴν χρι-
στιανικὴ ποίησι, δείγμα, βέ-
βαια, κι' αὐτό, πῶς ἐξυγιαίνειται σιγά-σιγά
ἡ ζωὴ μας. Ποίησι δὲν θὰ πῆ βρομιά σὲ
ρίμα... δὲν εἶναι μικρὰ νὰ τὸ καταλάβῃς
αὐτό. Ὅμως δὲν φθάνει αὐτό. Χρειάζεται
καὶ ἡ θετικὴ δημιουργία. Καὶ γι' αὐτὴν
δὲν ἄρκει ἡ καλὴ διάθεσι! Ὅποιος κατα-
πιάνεται μὲ τέτοιο ἱερὸ ἔργο, πρέπει νὰ
βάνῃ σ' αὐτό ὅλη του τὴ δύναμη, ὅλη του
τὴν ἐπιμέλεια, ὅλο τὸ μόχθο ἀκόμα. Πλου-
σια συγκρότησι στὴ χριστιανικὴ θεωρία,
μὰ καὶ στοὺς κανόνες τῆς τέχνης, ὅλα αὐτὰ
θέλουν ἱερῆ, ἐπίμονη, συστηματικὴ δουλειά.
Ἡ ποίησι εἶναι καὶ προσπάθεια, μελέτη
καὶ πρὸ παντός... ἀναλγησία. Ρίχνε στὴ
φωτιὰ ἀλύπητα, τὰ πρωτόλεια. Μὴ διατά-
ζῃς! Μὴ βιαστῆς νὰ στείλῃς τὸ ποίημα ποῦ
ἔγραψες. Δούλευε καὶ ξαναδούλευε. Ὅσο
πιὸ δύσκολα ἱκανοποιεῖσαι ἀπὸ τὴν παρα-
γωγὴ σου, τόσο πιὸ σίγουρα εἶσαι στὸν
ἴσιο δρόμο, τὸν δρόμο τῆς ἀληθινῆς τέχνης
καὶ τοῦ δρόμο τῆς χριστιανικῆς αυτοκρι-
τικῆς.

Ἡ χριστιανικὴ τέχνη δὲν εἶναι λιγώτε-
ρο, μὰ περισσότερο ἀπαιτητικὴ ἀπὸ τὴν
ἄλλη. Ἀκόμα καὶ στὰ ζητήματα τῆς μορ-
φῆς. Κι' ὅσοι ἔχουν τὴν ἀξίεπαινη πρόθεσι
νὰ καταπιαστούν μὲ τὴν χριστιανικὴ ποίη-
σι, ἄς ἀκούσουν αὐτὴ τὴν «πρὸς Δημόνικον
παραίεσιν». Ἡμπορεῖ στὴν ἀρχὴ νὰ στε-
νοχωρηθοῦν λιγάκι, ἀλλὰ κατόπιν θὰ χαί-
ρωνται οἱ ἴδιοι πιὸ πολὺ τοὺς καρποὺς τοῦ
δημιουργικοῦ τους μόχθου.

Π. Δάλμ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Στὴν γαλλικὴ ἐπιθεώρησι Nouvelles
Littéraires, σχολιάζεται ἕνα ἄλλο καινού-
γιον βιβλίον μὲ τίτλο Homo Viator ποῦ γρά-
φτηκε ἀπὸ τὸν σύγχρονον Γάλλο φιλόσοφον
Gabriel Marcel, ποῦ ἀπὸ κάμποσα χρόνια
τώρα ἔχει κι' αὐτὸς ἀνάμεσα σὲ τόσους ἄλ-
λους Γάλλους διανοουμένους προσχωρήσει
στὸ Χριστιανισμὸ. Θέμα τοῦ βιβλίου ἀπο-
τελεῖ κι' ἐδῶ, ὁ μοντέρνος ἀνθρω-
πισμὸς μὲ τὰ παντοτεινὰ ἀγωνιώ-
δη προβλήματα τῆς ζωῆς, ποῦ τὰ κάνει

ἀκόμα τὴν φλέγοντα ἢ σημερινὴν δραματικὴν ἐποικαιρότητα. Δὲν πρόκειται συνεπῶς γιὰ καμμιά φιλοσοφικὴ διατριβή, πού νά ἀπασχολῆται μὲ ἀνηρημένα ζητήματα, μὰ γιὰ ἓνα ἔργο πού ἐξετάζει ὁ, τι τὸ οὐδαιστικώτερο ὑπάρχει γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ πρόβλημα τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας του. Ὁ μοντέρνος ἄνθρωπος βρίσκεται σήμερα σὲ κατάσταση ἀξιοθρήνητη. Μακρὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ πού ἄλλοι τὸν νομίζουν ἀνύπαρκτο, ἄλλοι πολὺ μακρυνὸ και ἄλλοι γιὰ πολὺ μικρῆς χρησιμότητος, χτυπημένος ἀπὸ ὅσων τῶν εἰδῶν τῆς συμφορῆς, πλανιέται μέσα σ' ἓνα χάος ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ σταθερῆς ἀξίες, τὰ ἀκλόνητα βάρη ἔχουν ἐξαφανισθῆ.

Στὸν ἄνθρωπο ἀκριβῶς αὐτὸν τῆς συγχρονῆς ἀγωνίας ἀπευθίνεται ὁ σ. γιὰ νά τοῦ δεῖξει τὸ δρόμο, γιὰ νά τοῦ φέρῃ τὸ μήνυμα τῆς ἐλπίδας, ὄχι τῆς ἐλπίδας πού γεννιέται ἀπὸ τὴν συμφεροντολογικὴν αἰσιοδοξία, μὰ τῆς χειρὸς ἰανικῆς ἐλπίδας. Μιλώντας πρῶτα γιὰ τὸν ἄνθρωπο ταξιδιωτὴ τῆς πρόσκαιρης ζωῆς, πού μὲ τέτοια ἀκριβῶς νοοτροπία πρέπει νά ἀντιμετωπίσῃ τις ἐνολλασσομένους φάσεις τῆς, καὶ ἀφοῦ ἀναλύσῃ τὰ πῶς κοινὰ ἀνθρώπινα εἰσθήματα κάτω ἀπὸ τὸ πνευματικὸ φῶς καὶ μὲ μιά ἐξαιρετικὰ συγκεκριμένη μορφή σκέψης, πού ξέρει νά διακρίνῃ τὰ ἀνηρημένα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ ἕκείνα πού ἀνάγονται σὲ πράγματα μυστηριώδη, μὰ πού γι' αὐτὸ δὲν παύουν νά ἀποτελοῦν ὕψιστες πραγματικότητες, ἀναλύει ὁ σ. καὶ ὀρίζει τὴν ἐλπίδα καθὼς καὶ τις σχέσεις τῆς μὲ τις ἄλλες πνευματικῆς ἀξίες, τὴν ὑπομονή, τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδίας, τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς. Μὰ καὶ σὲ πῶς πρακτικὰ πεδιά ἐφαρμόζει τὴ μελέτη του μιλόντας σὲ ἄλλα κεφάλαια, γιὰ τὸ «μυστήριον τῆς οἰκογενείας» τὸ «δημιουργικὸ πόθο σὺν οὐσίᾳ τῆς πατρότητος» κλπ. Δὲν παραλείπει ὁμοῦς ὁ σ., ἀφοῦ φέρει αὐτὸς τὸ χαρῶδες μήνυμα, νά χτυπήσῃ καὶ τὴ νοσηρὴ τάση τῆς σύγχρονης ἀπαισιοδοξίας, πού θεωρεῖται σὺν μιά πράξει νοσητικῆς διαύγειας μὰ πού στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι παρὰ πράξη τυφλώσεως, ναρκισσοῦς τοῦ μηδέν, αὐτοθαυμασμοῦ ἐνὸς ψεύτικου θάρρους, ξεφρενισομένη ἄγνηση τοῦ Θεοῦ «καὶ τοῦ πλάσματος τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἐλπίδας πού εἴμαστε καὶ θὰ εἴμαστε γιὰ πάντα». Κι' ὅταν τέτοια βιβλία κυκλοφοροῦν στὴ Γαλλία, φωτεινοὶ ὁδηγοὶ γιὰ τὴ σημερινὴ νεότητα πού ἀποζητᾷ τὸ πνευματικὸ ψομί, τὴν ψυχικὴ εἰρήνη καὶ τὴν

ἐσωτερικὴν λευτερίαν, δὲν μπορούμε νά μὴ θυμηθῶμε ὅτι στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ προσφέρθηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μεταφραστῆς καὶ ἐκδότες, στὰ χρόνια τῆς σκληρίας καὶ τῆς δοκιμασίας..... ὁ Σοπηνάουερ, ὁ ρέκοντ-μον τῆς ἀπαισιοδοξίας!

* Ἐνα καινούργιο βιβλίον τοῦ Gustave Cohen καθηγητοῦ στὴ Σορβὼν, σχολιάζεται εὐφρότατα στίς στήλες τῆς Ἰδίας ἐπιθεωρήσεως les Nouvelles littéraires. Ὁ τίτλος τῆς νέας αὐτῆς ἐργασίας, θὰ φανῆ ἴσως κάπως περίεργος σὲ πολλοὺς διανοούμενους στὸν τόπο μας, πού ἐξακολουθοῦν νά μένουν κολημένοι στὴν διεστραμμένη κρίση τῆς ἀρνητικῆς θεωρήσεως τῆς ιστορίας σχετικὰ μὲ ὀρισμένες ἱστορικῆς ἐποχάς.

«Τὸ μεγάλο φῶς τοῦ Μεσαίωνος» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ πού μέσα στίς σελίδες του ξαναζωντανεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ μεσαιωνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ σ. μᾶς μιλάει γιὰ τὰ ὑπέροχα μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, γιὰ τὴν παραγνωρισμένη φιλοσοφία του, γιὰ τὸν λοῦξο λογοτεχνικὸ του πλοῦτο πού ἀποθησαυρίστηκε σὲ ἐπιθ., ὅπως τὸ ἔπος τοῦ Roland, ἢ στὸ Roman de la Rose καὶ τόσα ἄλλα. Μᾶς μιλάει ἀκόμη, μέσα σὲ ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἄλλες ἐνδιαφερόσους ἀπόψεις, γιὰ τοὺς μεγάλους αἰῶνες τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, τὸν 11ο, τὸν 12ο, τὸν 13ο μὲ τις ἀθάνατες γοθθικῆς μητροπόλεις πού συγγράφεις σὺν τὸν Victor Hugo ὕμνησαν τὴν πνευματικὴν τους λαμπρότητα, τὸν 14ο καὶ τὸν 15ο μὲ τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν γνώση, τὰ Πανεπιστήμια, τὸ θεησευτικὸ θέατρο κλπ. Κι' οἱ λαμπρῆς αὐτῆς ἀποκαλύψεις εἶναι μιά δυνατὴ ἀπάντηση στὴν προκατειλημμένη ἐρευνα διανοουμένων σὺν τὸν Michelet καὶ ἄλλων τοῦ καιροῦ μας, πού τόσο ἀσχημα χαρᾶκτηρισαν τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴ. «Εἶναι μιά ἐποχὴ τεράστια» τονίζει ὁ Gustave Cohen «τεράστια ὄχι μόνον γιὰ τὴν πνευματικὴν τῆς κυοφορία μὰ καὶ γιὰ τοὺς κάρπους τῆς. Κι' αὐτὸ εἶναι πού καὶ σήμερα ἀκόμη κάπου—κάπου ἀποκολεῖται τὸ σκοτάδι τοῦ Μεσαίωνος; Δὲν βλέπω παρὰ μόνον ἐκτυφλωτικὸ φῶς». Ἐτοί βλέπομε καὶ νέα μαρτυρία τοῦ γνωστοῦ μεγάλου μεσαιωνολόγου, μαρτυρία τῆς ἀπροκατάληπτης ἱστορικῆς ἐρευνας, κοντὰ σὲ τόσες ἄλλες πού προηγήθηκαν γιὰ νά ἀποκαταστήθῃ ἡ ἀλήθεια σχετικὰ μὲ τις ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες πού πρόσφερε στὸν κόσμον ὁ Χρι-

ατιανισμός δημιουργώντας μία τόσο ζωντανή πολιτιστική δύναμη.

Στους ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ θὰ εἶχαμε, ἀκόμα, νὰ ὑπενθυμίσαμε τίς μελέτες ποῦ ἐδημοσιεύθηκαν γιὰ τὸν μεσοαιωνικό πολιτισμό, στίς «Ακτίνες», (τόμ. 1944, σελ. 62-68 καὶ 111-117).

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἡ στήλη αὐτὴ δὲν κάνει τὴν ἐμφάνισή της παρὰ μονάχα ὅταν παίζεται ἕνα ἔργο ποῦ προκαλεῖ κάποιες παρατηρήσεις ἀπὸ τὴ γενικώτερη σκοπιὰ τῶν «Ακτίνων», εἴτε θετικά, εἴτε καὶ ἀρνητικά. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, τὸ «Μπλόκ C» τοῦ Ἡλία Βενεζή δίνει ἀφορμὴ σὲ μερικές σκέψεις:

Μέσα στοὺς τοίχους μιᾶς φυλακῆς μᾶς παρουσιάζονται, μπροστὰ στὸν κίνδυνο τοῦ βασανισμοῦ καὶ τοῦ θανάτου, διάφοροι τύποι, μὲ διαφορετικὴ ὁ καθένας ἀντίδραση ἀπέναντί του. Ἄν θέλαμε νὰ παραδλέψωμε τίς λιγώτερο σημαντικὲς διαφορὰς τους, θὰ βλέπαμε ἐκεῖ, σὲ μιὰ σκόλα ποῦ πάει *decrescendo*, τὸν ἥρωα πατριώτη (τὸν φτασμένο στὴν ἠρωϊκὴ του ψυχραιμία καὶ τὸν νερό φοιητὴ ποῦ ἀγωνίζεται νὰ φτάσῃ), τὸν ἄλλο ποῦ δὲν ἔμαθε νὰ ἐκτιμᾷ παρὰ τὰ πιὸ χοντροκομμένα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς—τὸ σπιτάκι του, τὴν ἡσυχία του, τὴν καλοπέρασή του—κι' εἶναι ξένος πρὸς κάθε ἠρωϊκό ἰδανικό, καὶ τὸν χαλασμένο ἄνθρωπο ποῦ ἔχει θεοποιήσει τὸ τομάρι του καὶ δὲν διστάζει μπροστὰ σὲ τίποτα, ὅταν ἐλπίζει πὼς ἔτσι θὰ τὸ γλυτώσῃ.

Θὰ νόμιζε κανεὶς πὼς τὸ μήνυμα ποῦ ἔρχεται νὰ μεταδώσῃ στὸ θεατὴ τὸ ἔργο, εἶναι μιὰ προσέγγιση πρὸς τὸν πατριώτη, χωρισμός ἀπὸ τὸν καλοθερμεμένο νοικοκυρᾶκο, ἀπέχθεια γιὰ τὸν προδότη. Κι' ὅμως δὲν γίνεται αὐτό. Ἡ ἐκδήλωση ὅλων αὐτῶν τῶν προσώπων εἶναι τέτοια, ὥστε ὁ θεατὴς μπορεῖ νὰ θαυμάζῃ τὸν ἀνδρισμὸ τῶν ἠρωϊκῶν μορφῶν, ἀλλὰ δὲν τίς πλησιάζει ψυχικά—τὸ ἔργο τοῦλάχιστον δὲν τὸν φέρνει πλησιέστερα, δὲν τὸν τραβάει κοντὰ τους. Κι' ἀκόμα μπορεῖ νὰ γελάῃ ὁ θεατὴς μὲ τίς ἀστεῖες ἐκδηλώσεις τοῦ μικρονοικοκύρη ποῦ νοσταλγεῖ τίς παντόφλες τοῦ σπιτιοῦ του, ἀλλὰ δὲν τοῦ δίνει τὸ ἔργο λόγους γιὰ νὰ συχαθῇ τὴν ψυχικὴ τὸν μηδαμινότητα. Κι' ὁ προδότης ἀκόμα παρουσιάζεται κάπως δικαιωμένος. Ἐκεῖνο ποῦ δίνει τὸ ἔργο (καὶ τὸ δίνει μὲ πολλὴ ποίηση καὶ

πολὺ ἀνθρώπινο τόνο) εἶναι ὁ τρόμος ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τοῦ βασανισμοῦ καὶ τοῦ θανάτου, τὸ σκάσιμο ποῦ κάνει μέσα στὴν ἀνθρώπινη καρδιά. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ τρόμος, δοσμένος ἔτσι δυνατὰ, σ' ἐμποδίζει νὰ μισηθῆς ἀκόμα καὶ τὸν προδότη, ὅταν μάλιστα, στὸ τέλος, τὸν βλέπεις νὰ χτυπιέται ἀπὸ ἀπελπισία μπροστὰ στὸ θάνατο ποῦ ἦρθε νὰ τὸν καλέσῃ κι' αὐτόν.

Ἔτσι ὅλες αὐτὲς τίς ἀντιδράσεις μπροστὰ στὸν κίνδυνο, ὁ συγγραφέας τίς ἐνώνει λές: Οἱ διαφορὰς τους ὑπάρχουν βέβαια, ἀλλὰ φαίνονται ἀσήμαντες μπροστὰ στὸν κολοσσὸ τῆς Ἀπειλῆς. Καί—αὐτὸ εἶναι, ἰδιαίτερα χαρακτηριστικό—στὸ τέλος ὅλες αὐτὲς οἱ διαφορετικὲς ἀντιδράσεις ἰσοπεδώνονται κάτω ἀπὸ τὸν ὀδοστρωτήρα ἐνὸς θανάτου ποῦ εἶναι ἴδιος γιὰ ὅλους: μὲ τὴν ἴδια τουφεκία, στὸν ἴδιο λάκκο ρίχνονται κι' ὁ προδότης κι' ὁ ἥρωας.

Αὐτὰ ὅλα δὲν γίνονται ἴσως ἀντιληπτὰ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ στὸ ἔργο αὐτὸ ὅπου χειροκρατεῖ καθύπερθε τὴ δική του ἀποψη, ποῦ νομίζει πὼς τὴ βλέπει στὴ σκηνή. Ἀλλὰ ὁ συγγραφέας, ἂν καὶ προσπάθησε ἀρκετὰ νὰ τὸ ἀποφύγῃ, παρουσίασε τὴ δική του θεώρηση τῆς ζωῆς: Ἄς πᾶσκισαν νὰ χτυπηθοῦν μὲ τὴν Ἀπειλὴ καὶ μὲ τὸν θάνατο, οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἔργου. Ἄς εἶναι σοο θέλουν παλληκάρια οἱ ἥρωες. Ἄς βάζῃ τὰ δυνατὰ του στὰ παρακάλια ὁ ἀνθρώπος τοῦ μέσου δρου. Ἄς φτάνῃ μὲχρι τὴν προδοσία ὁ ἄλλος. Τίποτα δὲν ὠφελεῖ μπροστὰ στὸ τυφλὸ ριζικό, ποῦ ἔρχεται στὰ μουγγά, χωρὶς καμμιά διάκριση, νὰ τοὺς σβαρnisῇ ὅλους.

Ἔτσι, τὸ ἔργο, κατὰ ἀβλῆσιν προσθέτει στὸ θεατὴ, ποῦ δὲν βρῖσκει ἀπὸ τουθενά νὰ φυσᾷ λυτρωτικὸς ἄρας. Κι' ἀπὸ ποῦ νὰ φυσῆσῃ, ἀφοῦ ὁ συγγραφέας ἔβαλε πάνω στὴ σκηνὴ τὸν ἄνθρωπο (κατάμνο, κλεισμένο στίς δικές του δυνάμεις) νὰ παλαίψῃ μὲ πραγματικότητες, ὅπως ὁ θάνατος, ποῦ μόνο ὑπεράνθρωπη δύναμη μπορεῖ νὰ τίς ἀντιμετωπίσῃ: Ποιὸς νὰ δώσῃ τὴ λύτρωση, ἀφοῦ λείπει ἡ Χριστιανικὴ Πίστη;

Ὁ συγγραφέας ἀγνόησε τὴ Χριστιανικὴ Πίστη, σὲ μιὰ ὑπόθεση ὅπου ἡ ἀνάγκη τὴν καλοῦσε. Καί, τὸ ἀκόμη χειρότερο, τὴν παρουσίασε (ἔξωθεν, τυπικῶς, εἰδωλολατρικῶς, φλοῦδι δίχως τὸν καρπὸ) καὶ στὸ στόμα τῶν ἀναξιώτερων τύπων.

Κι' ἐπῆρε τὴν πληρωμὴ τοῦ: Ἐστέρησε τὸ ἔργο τοῦ ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ φῶς—ἔστω μὴν ἀχτίδα. Τὸ ἄφησε γεμᾶτο σκοτάδι. Κι' ὁ θεατὴς, ποῦ φεύγει μὲ

τὴν ψυχὴ βαρεῖα, χωρὶς καμμιᾶν ἀνακούφι-
ση, μπορεῖ νὰ βρῆ κι' ἐδῶ μίαν ἀκόμα ἀπό-
δειξιν πόσο τραγικὴ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ πόσο
ἀσπικτω τὸ βᾶρος τῆς, ὅταν λείπει ἡ
Πίστις!

ΠΕΤΡΟΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Μ. Γ. Χατζημάτ. Ἀραδίπτου, Κύ-
προν. Ἡ ἐπιστολὴ σας μᾶς συνεκίνησε. Σὰς
εὐχαριστοῦμεν. Ἡ διαχείρισις σας γράφει ὡς
πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ φύλλου.—Φοιτῆ-
τριαν τῆς Νομικῆς. Θὰ κάμωμεν ὅτι, πρὸς
πρᾶσι.—κ. Χρ. Γ. Μαν. Σάμου. Καλὴ
ἡ ἐμπνευσις ἀλλὰ ὕστερα εἴ μορφή. Χρειά-
ζεται μελέτη καὶ δοῦλεμα.—κ. Ἀθῆναζο-
ν. Ἐνταῦθα. Τὸ ζήτημα γίνεται ἀντικεί-
μενον γενικωτέρως ἀνεργείας. Τὸ ποσὸν τῶν
2,000 μᾶναι ἐπιμένους εἰς τὴν διάθεσιν σας.
Σὰς συγχάρισμα διὰ τὴν ἀξίειαν πρῶτο-
δοουλιαν.—κ. Α. Παῦλ. Ἄγιον Γεώργιον, κ.
Κ. Α. Παπαδόπουλον. Δυστυχῶς δὲν δυ-
νάμεθα νὰ σας προμηθεύσωμεν τὰ βιβλία περὶ
τὸν ὅποιον μᾶς γράφετε, εἶναι ζήτημα κανο-
νισμοῦ. Δὲν ἀποτείνεσθε εἰς κανένα διδασκα-
λεῖον;—κ. Παύλ. Μ. κ. Θεσσαλονίκην. Δηλα-
δὴ πῶς ἐννοεῖτε τὴν προσαρμογὴν;—κ. Κ. Μ.
Ἀθῆνας. Νόστιμο τὸ ποιηματάκι σας. Εἰ-
σθε ἐπιηρεασμένοι, βέβαια, ἀπὸ γνωστὸ ποι-
ητῆ, ἔχετε ὁμοίαν τὴν δυνατότητα νὰ γρά-
ψατε μὲ δικό σας τρόπο. Παράστε ἀπὸ τὰ
γραφεῖά μας Τρίτη ἢ Πέμπτη 6-7.—Ἀνώνα-
μον. Ἀθῆνας. Κάποια ἀπαισιοδοξία εἰς
τὰς σκέψεις σας, ἡ ὁποία ἐμποδίζει νὰ φαί-
νεται ἡ Πίστις.—Αἱ ἀγγελίαι διὰ κάθε νέον
τεύχος ἀτέλλονται εἰς ὅλας ἀνεξαρτέτως τὰς
ἐφημερίδας. Τὰς δημοσιεύουσιν ὅσαι θέλουσιν.
Πολλὰκις εἶναι ζήτημα συμπύκνωσης.—κ. Ε.
Δομ. Ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμεν καὶ εὐχό-

μεθα νὰ συνεχίζετε τὸν δρόμον σας.—κ. Παύλ.
Σιμ. Πύργον. Τὸ ποιημά σας πολὺ καλὸ
εἰς τὴν ἐμπνευσιν ἔχει: δικὴν τὸν πνοήν, ἀλ-
λὰ ὕστερα εἰς τὴν μορφήν. Ἐργασθῆτε λοι-
πὸν μὲ σύστημα καὶ ἐπιμονήν, πρὸς αὐτὴν
τὴν κατεύθυνσιν.—Ὁρθόδοξον. Παύλ.
κ. Α. Ἀφοῦ εἴσθε «ὀρθόδοξος», δὲν ἔμπορεῖ-
τε νὰ ἐπικαλεσθε ὡς «ἠέροχα» τὰ λόγια τοῦ
Kalthoff.—Ὁ Faulhaber δὲν εἶναι: πάστωρ
τῆς Προτεσταντικῆς «δμολογοῦσης ἐκκλη-
σίας», ἀλλὰ Καρδινάλιος Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ
Μονάχου. Εἶναι λοιπὸν ὁ ἰσοδύναμος ἀντίπῳς
τοῦ Μωσοωνισμοῦ. Τὰ λοιπὰ εἶναι ζητήματα
βασικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ὅλου θέματος.
—κ. Ντιν. Γεωργ. Ἐνταῦθα. Πολὺ
καλὸ τὸ ποιημά σας. Παράστε ἀν θέλατε Τρί-
τη ἢ Πέμπτη 6-7 ἀπὸ τὰ γραφεῖά μας.—κ. Γ.
Γιανν. Θεσσαλονίκην. Ὅχι ἀσχη-
μο, ἀλλὰ περιμένομεν κατὰ καλύτερον. Ἐρ-
γασθῆτε ἀκόμα.—κ. Στ. Ἐλεῖθ. Ἐνταῦ-
θα. Ἀναφέρθη συγκακριμένον γεγονός. Τὰ
παραπέρα εἶναι ἔργον τῆς Ἀρχῆς ἢ ὁποῖα
προσταταὶ τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου. Προσω-
πικὴν ἐπίθεσιν δὲν ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν ἀλ-
λὰ ὅτε ἔχομεν δικαίωμα νὰ συγκαλύψωμεν
τὸ πρᾶγμα.—κ. Γ. Κ. Θαν. Χαλκίδα. Δὲν
ἀν πρόκειται περὶ ἐπιάνου, πρόκειται πε-
ρὶ τῆς γραμμῆς τοῦ καθήκοντος, ὅπως καὶ
αἰεὶ γράφετε. Ἄν θέλατε περὶ τὰς καμμιὰς
φορὰς ἀπὸ τὰ γραφεῖά μας.—δ. Βανθ. Δρόσο.
Παύλ. κ. Α. Ἄν θέλατε περὶ τὰς καμμιὰς
γραφῆς μας.—κ. Μιχ. Οἰκονόμου. Ἀθῆ-
νας. Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἔχει ἐρευνηθῆ,
ἀπὸ τὴν ἀπόφυσιν τοῦ περιοδικοῦ μας, «Ἀκτι-
νες» 1944 σελ. 216 ἐπ.—κ. Θεόδ. Μ. κ.
Ἐνταῦθα. Εἰς ἐπίκρισιν τῆς γλώσσης, εἰς
τὴν ὁποῖαν συντάσσονται τὰ ἄρθρα τῶν «Ἀ-
κτινῶν», μᾶς γράφετε: «Διότι ἡ γλώσσά μας,
ἡ θρησκευτικὴ μας, αἱ παραδόσεις μας, εἶναι αἱ
βάσεις...»! Αἱ ἡμᾶς ἡμεῖς τῶν ἀξίων εἶ-
ναι διαφορετικῆς. Ἐδῶ εὐρίσκεται ἡ ὁσία
τῆς διαφωνίας μας.

*Διὰ λόγους τεχνικοῦς, σχετιζομένους μὲ τὴν ταχυτέραν ἐκ-
τύπωσιν τοῦ φύλλου καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κυκλοφορίας, αἱ
«Ἀκτινες» θὰ ἐκδίδωνται εἰς σχῆμα μικρότερον κάπως τοῦ μέχρι
τουδε. Θὰ καταβληθῆ προσπάθεια, ὥστε ἐν συνόλῳ εἰς τὸ τέλος τοῦ
ἔτους τὸ ποσὸν τῆς ὕλης νὰ μὴ ὑστερῇ ἐκ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς.*

Περιοδικόν «Ἀκτινες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημό-
νων»—Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτου 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35 023.—Γραφεῖον, ἐπιστολαὶ
καὶ χρηματικὰ ἐμβόλαια: Δ. Γ. Σταμάτης.—Προστάμενος τυπογραφίας: Δ. Παπακωνσταν-
τίνου, Μακρομηχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.